

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему Забезпечення фінансової безпеки банку АТ «МОТОР БАНК»

Виконав: студент 2 курсу, гр. 8.0739-уб спеціальності 073 Менеджмент,
освітньої програми Управління фінансово-економічною безпекою
спеціалізації Управління ринковою безпекою підприємства

М.І. Перекрест

Керівник д.е.н., професор Андросова О.Ф.

Рецензент к.е.н., доцент Лепехін О.В.

Запоріжжя 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 073 Менеджмент
Управління фінансово-економічною безпекою
Спеціалізація Управління ринковою безпекою підприємства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

« ___ » _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Перекрест Микиті Ігоровичу

1. Тема роботи: «Забезпечення фінансової безпеки банку АТ «МОТОР
БАНК»»

керівник роботи: Андросова Олена Федорівна, д.е.н., професор
затверджені наказом ЗНУ від 18 червня 2020 р. № 811-с.

2. Строк подання студентом роботи: 10 листопада 2020 р.

3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності АТ «МОТОР БАНК», а
також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних
авторів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретичні основи фінансової безпеки банківської установи; визначити теоретичні засади діагностики (аналізу) та забезпечення фінансової безпеки банківської установи; проаналізувати фінансово-економічні показники діяльності та оцінити фінансовий стан кредитно-фінансової установи АТ «МОТОР-БАНК»; дослідити стан фінансової безпеки АТ «МОТОР-БАНК» та запропонувати відповідні заходи щодо підвищення рівня фінансової безпеки банку.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 5 рис., 25 табл., і 7 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Андросова О.Ф., д.е.н., професор	09.08.2020	09.08.2020
2	Андросова О.Ф., д.е.н., професор	13.09.2020	13.09.2020
3	Андросова О.Ф., д.е.н., професор	18.10.2020	18.10.2020

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення		

- літературних джерел 05.07.2020 р. –
09.07.2020 р. виконано
2. Виконання вступу 10.07.2020 р. –
08.08.2020 р. виконано
3. Виконання розділу 1 09.08.2020 р. –
12.09.2020 р. виконано
4. Виконання розділу 2 13.09.2020 р. –
17.10.2020 р. виконано
5. Виконання розділу 3 18.10.2020 р. –
28.10.2020 р. виконано
6. Формулювання висновків 28.10.2020 р. –
31.10.2020 р. виконано
7. Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії 01.11.2020 р. –
09.11.2020 р. виконано
8. Подання роботи на кафедрі 10.11.2020 р. виконано

Студент _____ М.І. Перекрест
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ О.Ф. Андросова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Л.А. Бехтер
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 114 с., 5 рис., 25 табл., 61 джерел, 1 додаток.
Об'єктом дослідження є фінансова безпека кредитно-фінансової установи.
Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти забезпечення
фінансової безпеки комерційного банку.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних положень та
запровадження практичних рекомендацій до оцінки стану фінансової
безпеки АТ «МОТОР-БАНК». Завдання: 1) дослідити теоретичні основи
фінансової безпеки банківської установи; 2) визначити теоретичні засади
діагностики (аналізу) та забезпечення фінансової безпеки банківської
установи; 3) проаналізувати фінансово-економічні показники діяльності та
оцінено фінансовий стан кредитно-фінансової установи АТ «МОТОР-
БАНК»; 4) дослідити стан фінансової безпеки АТ «МОТОР-БАНК» та
запропоновано відповідні заходи щодо підвищення рівня фінансової
безпеки банку.

Методи дослідження: загальнонаукові та емпіричні методи наукових
досліджень, зокрема: описовий, методи аналізу та синтезу; кількісні: методи
порівняння відносних і абсолютних величин, групування; методи
економічного, статистичного аналізу; метод графічного зображення.
Одержані результати: 1) запропоновано використання інструментарію
скоринг-методики для вимірювання рівня фінансової безпеки банку,
основою якої є розрахунок кількості балів, який здійснюється за оцінками
фінансових коефіцієнтів і показників; 2) набуло подальшого розвитку
тлумачення категорії «фінансова безпека банку»; 3) набуло подальшого
розвитку теоретичне обґрунтування методики діагностики фінансового
стану у контексті забезпечення фінансової безпеки банку, яка будується на
основі інтегральних оцінок, що отримані на основі використання
багатовимірних статистичних методів.

Отримані результати дослідження спрямовані на визначення теоретичних і практичних засад оцінки стану фінансової безпеки банківської установи та можуть бути впроваджені в практику роботи банків.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКУ, ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ,
ФІНАНСОВИЙ СТАН, НОРМАТИВИ ЛІКВІДНОСТІ, ДІАГНОСТИКА
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ, СКОРИНГ-МЕТОДИКА.

SUMMARY

Qualification work: 114 pp., 5 figs., 25 tables, 61 references, 1 annex.

The object of the study is the financial security of the credit and financial institution.

The subject of research is theoretical and applied aspects of financial security of a commercial bank.

The purpose of the qualification work is to generalize the theoretical provisions and introduce practical recommendations for assessing the financial security of JSC "MOTOR-BANK". Tasks: 1) to explore the theoretical foundations of financial security of a banking institution; 2) determine the theoretical foundations of diagnosis (analysis) and financial security of the banking institution; 3) analyze the financial and economic performance and assess the financial condition of the credit and financial institution of JSC "MOTOR-BANK"; 4) to investigate the state of financial security of JSC "MOTOR-BANK" and proposed appropriate measures to increase the level of financial security of the bank.

Research methods: general scientific and empirical methods of scientific research, in particular: descriptive, methods of analysis and synthesis; quantitative: methods of comparing relative and absolute values, grouping; methods of economic, statistical analysis; graphic image method.

The results obtained: 1) proposed the use of scoring tools to measure the level of financial security of the bank, the basis of which is the calculation of the number of points, which is carried out by estimating financial ratios and indicators; 2) the interpretation of the category "financial security of the bank" has been further developed; 3) the theoretical substantiation of the method of diagnosing the financial condition in the context of ensuring the financial security of the bank, which is based on integrated estimates obtained on the basis of the use of multidimensional statistical methods, has been further developed.

The results of the study are aimed at determining the theoretical and practical principles of assessing the financial security of a banking institution and can be implemented in the practice of banks.

FINANCIAL SECURITY OF THE BANK, FINANCIAL RESULTS,
FINANCIAL STATUS, LIQUIDITY STANDARDS, DIAGNOSIS OF
FINANCIAL SECURITY OF BANK-SKORYN.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ.....	12
1.1 Сутність фінансової безпеки банків як важливої складової економічної інфраструктури держави.....	12
1.2 Загальні підходи до забезпечення фінансової безпеки комерційного банку	24
1.3 Теоретичні аспекти фінансової діагностики та оцінки рівня фінансової безпеки банку.....	31
2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «МОТОР-БАНК».....	40
2.1 Загальна характеристика діяльності комерційного банку АТ «МОТОР- БАНК».....	

40

2.2 Аналіз фінансових результатів діяльності банку АТ «МОТОР-БАНК».....

59

2.3 Аналіз фінансового стану банку АТ «МОТОР-БАНК»..... 64

3 ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ АТ «МОТОР-БАНК».....

80

3.1 Експертні методи оцінки фінансової безпеки банку.....

80

3.2 Оцінка рівня фінансової безпеки банку АТ «МОТОР-БАНК» з використанням кількісних методів .....

86

ВИСНОВКИ.....102

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....

106

ДОДАТКИ.....112

ВСТУП

Актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи пояснюється тим, що банківська система є однією з важливих складових частин економічної інфраструктури держави, що впливає на фінансову, виробничу та інші сфери економіки, а також забезпечує безперервний та ефективний обіг фінансових ресурсів у масштабах усієї держави. Банківська діяльність пов'язана з консолідацією всіх учасників ринкових відносин та щоденно ставить за мету забезпечення необхідними кредитними ресурсами суб'єктів економіки, комфортного обслуговування всіх клієнтів та збереження їх

довіри до банківського сектора. Виходячи із цього, перед банківською системою постає завдання досягнення фінансової стійкості кожного окремого банку та гарантування фінансової безпеки всієї системи. В умовах зростаючої відкритості економіки України та її послідовної інтеграції у світове господарство вплив факторів світової фінансової кризи та загроз внутрішнього характеру, зокрема поглиблення конкуренції та консолідації банківського бізнесу, зумовлює актуальність вирішення проблеми забезпечення фінансової безпеки банків, що дасть змогу здійснювати превентивні дії та мінімізувати негативні наслідки кризових явищ у банківській системі України.

Важливо зазначити, що фінансова безпека банку є актуальною не лише безпосередньо для банків, а також і для інших учасників ринкових відносин. Безумовно, в першу чергу цією проблемою опікуються власники банку, його акціонери, що несуть за нього матеріальну, моральну та соціальну відповідальність. Безпека банку турбує також і клієнтуру, що представлена постійними та новими юридичними особами, а також фізичними особами, які є вкладниками, позичальниками кредитів і користувачами будь-яких банківських послуг. Дана проблема актуальна і для партнерів по бізнесу, і особливо для банківського персоналу.

Питанням сутності, складових елементів фінансової безпеки на макро- та мікрорівнях присвячено численні праці таких вітчизняних та зарубіжних учених, як: С.І. Адаменко, Д.А. Артеменко, О.І. Барановський, А.О. Єпіфанов, М.І. Зубок, О.І. Хитрін та ін. Питанням фінансової безпеки банківської діяльності присвячено значну кількість наукових праць, зокрема дослідження провідних зарубіжних учених: Р.Дж. Кембелла, В.І. Мунтіяна, Е. Уткіна та ін.

Проте вченими досліджувалися переважно питання забезпечення безпеки суб'єктів господарювання, не здійснюючи при цьому інтегральну оцінку рівня фінансово-економічної безпеки банківської структури. Однак важливим завданням економічної науки є формування принципів, методів

та інструментарію забезпечення стабільної і ефективної діяльності економічних суб'єктів. При цьому головна увага повинна приділятися формуванню цілісної системи фінансової безпеки, оскільки в економічній системі все більшого значення набувають відносини щодо управління фінансовими ресурсами та оптимізації їх використання, а також фінансові важелі та методи, що забезпечують стабільну й ефективну діяльність господарюючих суб'єктів. Важливою складовою системи важелів та методів забезпечення фінансової безпеки кожного суб'єкта господарювання є діагностика (аналіз) показників його діяльності.

Неможливо досягти відповідного рівня забезпечення фінансової безпеки, систематично не аналізуючи досягнуті показники діяльності. Тому актуальність дослідження питання забезпечення фінансової безпеки кредитно-фінансової установи не викликає сумніву.

Об'єктом дослідження є фінансова безпека кредитно-фінансової установи.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти забезпечення фінансової безпеки комерційного банку.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних положень та запровадження практичних рекомендацій до оцінки стану фінансової безпеки АТ «МОТОР-БАНК».

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішені такі завдання:

- досліджено теоретичні основи фінансової безпеки банківської установи;
- визначено теоретичні засади діагностики (аналізу) та забезпечення фінансової безпеки банківської установи;
- проаналізовано фінансово-економічні показники діяльності та оцінено фінансовий стан кредитно-фінансової установи АТ «МОТОР-БАНК»;
- досліджено стан фінансової безпеки АТ «МОТОР-БАНК» та запропоновано відповідні заходи щодо підвищення рівня фінансової

безпеки банку.

Для досягнення поставленої мети в роботі були використані такі методи дослідження: – загальнонаукові та емпіричні методи наукових досліджень, зокрема: описовий, методи аналізу та синтезу; – кількісні: методи порівняння відносних і абсолютних величин, групування; методи економічного, статистичного аналізу; метод графічного зображення.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- запропоновано використання інструментарію скоринг-методики для вимірювання рівня фінансової безпеки банку, основою якої є розрахунок кількості балів, який здійснюється за оцінками фінансових коефіцієнтів і показників;

набуло подальшого розвитку:

- тлумачення категорії «фінансова безпека банку» – це стан фінансових відносин, за якого би створювалися сприятливі умови та необхідні ресурси для розширеного відтворення, економічного росту та підвищення фінансового рівня банку, вдосконалення національної фінансової системи для успішної протидії внутрішнім і зовнішнім факторам дестабілізації фінансового стану банківської системи;

- теоретичне обґрунтування методики діагностики фінансового стану у контексті забезпечення фінансової безпеки банку, яка будується на основі інтегральних оцінок, що отримані на основі використання багатовимірних статистичних методів.

Отримані результати дослідження спрямовані на визначення теоретичних і практичних засад оцінки стану фінансової безпеки банківської установи та можуть бути впроваджені в практику роботи банків.

Теоретичною та методичною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем діагностики (аналізу) та забезпечення фінансової безпеки кредитно-фінансової установи; законодавчі та нормативні акти України з питань функціонування банків,

фінансова звітність АТ «МОТОР-БАНК» тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження представлені в тезах у збірнику за результатами III Міжнародної науково-практичної конференції «Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України» (м. Кропивницький, 2020 р.) на тему: «Загальні підходи до забезпечення фінансової безпеки комерційного банку» [53].

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 114 сторінках друкованого тексту.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

1.1 Сутність фінансової безпеки банків як важливої складової економічної інфраструктури держави

Одним з основних принципів нормального функціонування банку є забезпечення його фінансової безпеки, реалізація якого передбачає використання комплексного науково-практичного системного підходу. Головний його зміст – виявлення й усунення загроз. Рівень фінансової

безпеки банку залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз. На сьогодні найбільш вдалим є поділ загроз на зовнішні (з боку клієнтів, партнерів, конкурентів, держави тощо) та внутрішні (з боку власників, адміністрації, менеджерів підрозділів, спеціалістів, неформальних груп та ін.). Усвідомлення внутрішніх та зовнішніх загроз дозволить сформувати надійну систему забезпечення фінансової безпеки банку, спрямовану на виконання.

Цілями системи безпеки банківської діяльності повинні бути: захист прав банківських установ, їх структурних підрозділів та співробітників; збереження та ефективне використання фінансових, матеріальних, інформаційних ресурсів; підвищення конкурентоспроможності та зростання прибутковості за рахунок забезпечення якості банківських послуг і безпеки для клієнтської бази [2].

Забезпечення фінансової безпеки комерційних банків та їх установ є дуже важливим тому, що підрив довіри до кредитних установ завдає збитків фінансовій безпеці всієї країни. Зазначимо, що фінансова безпека банків – це не лише національна проблема, а й міжнародна [53, с. 263].

Стан фінансової системи України характеризується складними проблемами, які потребують постійної уваги та важливих позитивних дій. Із прискоренням розвитку суспільства зменшуються інтервали між глобальними економічними кризами, зростають їх масштаби, крім того, вони із сфери виробництва зміщуються в сферу фінансів, зокрема, в банківський сектор.

Банківська система представляє собою сукупність різноманітних видів банків та банківських інститутів у їх взаємозв'язку, які діють у тій чи іншій країні в певний історичний період; складова кредитної системи. Виникає банківська система не внаслідок механічного поєднання окремих банків, а базується на заздалегідь виробленій концепції, в межах якої відводиться певне місце кожному виду банків і кожному окремому банку [8, с. 48].

Безпека банківського сектора є невід’ємною та найважливішою складовою системи фінансової безпеки держави, яка, в свою чергу, містить такі складові: бюджетну, податкову, боргову, грошово-кредитну, фондового ринку, страхового сектора, інвестиційного сектора. Однак по суті, саме стан банківського сектора і визначає рівень фінансово-кредитної безпеки, а отже, багато в чому і рівень фінансової безпеки держави.

Щодо банківської системи України, то в міру залучення економіки нашої країни до світової, із збільшенням ступеня її інтеграції в світову фінансову систему, залежність від нестабільності на світових фінансових ринках зростає. Зокрема, вплив останньої світової кризи позначився на стані банківської системи України – виникли проблеми з ліквідністю, зростає вартість ресурсів для банків, згортаються проекти через нестачу фінансових ресурсів і неможливість їх отримання на зовнішніх ринках. Фінансово-економічна криза в Україні істотно змінила пріоритети та довіру населення до банківських установ. Тому кількість банків на протязі останнього періоду скорочувалася. Динаміка кількості банків в Україні у 2013-2019 роках подано на рис. 1.1.

Динаміка кількості банків показує, що ресурсний потенціал банків знаходиться у прямій залежності від рівня довіри суспільства до

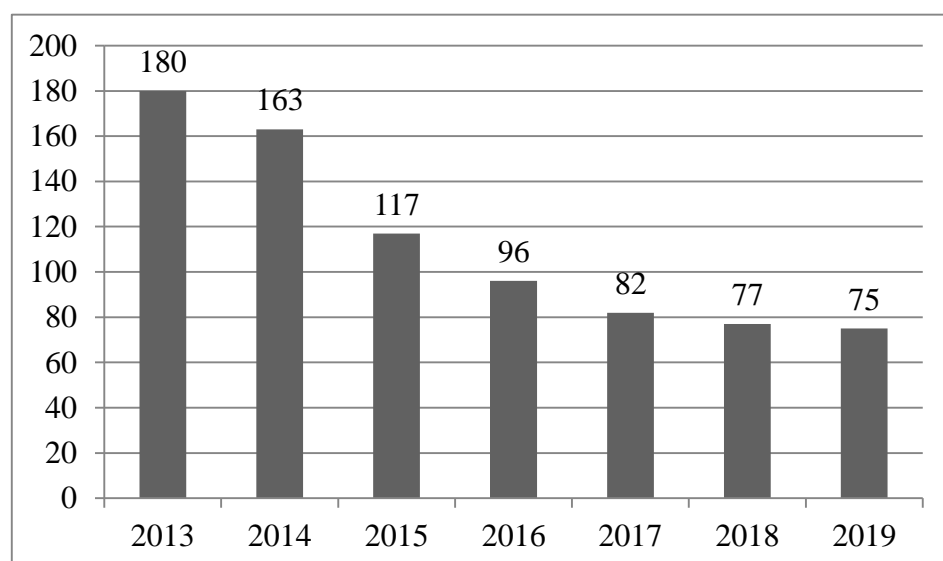

Рис. 1.1 – Динаміка кількості комерційних банків в Україні у 2013-2019 роках [32]

банківських установ. При цьому, головними завданнями банківської системи є стабілізація грошово-кредитної системи, налагодження руху фінансових ресурсів на усіх рівнях, забезпечення конвертованості національної валюти, фінансування учасників фінансового ринку, здійснення кредитування, підтримка інвестиційних процесів у країні.

Водночас банки постійно зазнають впливу значної кількості внутрішніх і зовнішніх загроз. Тому питання забезпечення безпеки банківської системи не втрачає своєї актуальності. Адже банківська діяльність та її система зачіпає усі сторони життєдіяльності суспільства і має пряме чи опосередковане відношення до усіх учасників ринкових відносин.

Безпеку банківської системи визначають як такий її стан, при якому забезпечуються умови для її стабільного й ефективного функціонування, що сприяє соціально-економічному розвитку країни.

Так, О.М. Петрук, М.М. Александрова та Н.Г. Виговська безпеку банківської системи характеризують як «спроможність банківської системи стабільно і надійно забезпечувати фінансову самостійність держави, ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку і обслуговування фінансових зобов'язань» [7, с. 41].

У свою чергу, В.І. Соловійов трактує термін «банківська безпека держави» як такий стан діяльності банківської системи країни, за якого забезпечується: стабільне кредитування реального сектору економіки, висока доступність та ефективне використання кредитних ресурсів банківських установ, незалежність банківського капіталу від учасників-нерезидентів [56, с. 80].

До індикаторів безпеки банківської системи належать:

- відношення активів банків до ВВП;
- розмір чистих внутрішніх активів НБУ (обсяг грошової маси та

розмір емісій);

- обсяг чистих зовнішніх резервів НБУ;
- частка активів недіючих банків у загальній сумі активів комерційних банків;
- частка іноземного капіталу у сукупному капіталі банківської системи та ін.

Від стану банківської системи держави суттєво залежить стійкість національної валюти, її купівельна спроможність, що має першочергове значення для державного суверенітету. Безперебійне й ефективне функціонування державних органів і установ, розвиток суверенної держави загалом також безпосередньо залежать від стану банківської системи країни, її стійкості та надійності. Без забезпечення необхідного рівня економічної безпеки банківської системи неможливо здійснити державні економічні, соціальні, політико-правові, екологічні й інші програми і проекти. Вирішення перелічених завдань можливе лише за умови здійснення ефективного й безпечного державного управління банківською системою [10, с. 21].

С.І. Адаменко відзначає, що «проблеми банківської сфери є одночасно і проблемами фінансової безпеки держави». Він також підкреслює, що «саме стабільність і надійність банківської системи, удосконалення банківського менеджменту і зміцнення його стратегічної складової можуть забезпечити фінансову безпеку держави» [6, с. 48].

Аналіз банківської діяльності за останні роки свідчить про те, що ставлення до банківської безпеки цілком змінилося. Згадуючи темпи кредитування та зростання депозитних портфелів 2005-2007 років та різкий поворот в протилежну сторону у 2008-2009 роках, припинення активних та застій пасивних операцій комерційних банків, масові звільнення працівників, закриття відділень та філій примусили керівництво банківських установ звернути більшу увагу на забезпечення безпеки власних банків [42].

Безпека окремого банку тісно пов'язана з безпекою банківської системи в цілому. Вони взаємно впливають одна на одну. З одного боку, проблеми, що виникли в одному банку, здатні привести до системної банківської кризи. Пояснюється це самою природою банківської діяльності. Банки працюють переважно на чужих грошах на відміну, наприклад, від промислових підприємств, і тому будь-яка недовіра з боку населення до окремого банку (особливо великого) може викликати масовий відтік депозитів з банківської системи. З іншого боку, структурні проблеми банківського сектора підривають довіру до будь-якого окремо взятого банку. Все це пояснює ту важливу роль, яку відіграє забезпечення економічної безпеки банків.

Банківська діяльність завжди пов'язана з ризиком, можливим просочуванням конфіденційної інформації, наявністю внутрішніх і зовнішніх загроз. Напружена криміногенна обстановка в країні, поява в Україні активно діючих структур економічної розвідки, міжнародної організованої злочинності, повсюдне застосування жорстких методів впливу на банківські структури визначають актуальність проблеми на найближчу перспективу [50, с. 103].

На думку О.І. Хитріна, безпеку банку слід визначити як динамічний стан, при якому банк [60, с. 122]:

- 1) юридично і технічно здатний виконувати та реально виконує властиві йому функції;
- 2) забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз;
- 3) володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізми для реалізації даного потенціалу.

У свою чергу, М.І. Зубок і Л.В. Ніколаєв виділяють такі види банківської безпеки:

- особиста безпека – забезпечення ритмічної роботи, вільного переміщення та відпочинку кожного працівника банку;
- колективна безпека – забезпечення планового й ефективного ритму роботи підрозділів банку.
- економічна безпека – забезпечення умов для ефективного проведення банком операцій і здійснення угод, зберігання та раціонального використання кредитних і фінансових ресурсів банку, надійного зберігання і транспортування готівки та цінностей.
- інформаційна безпека – формування інформаційних ресурсів банку організація гарантованого їх захисту [29, с. 4-5].

Як вважає М.М. Ілляш «безпека банку – це система заходів, які забезпечують захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від зовнішніх і внутрішніх загроз. Рівень захищеності характеризується здатністю банку протистояти спробам як прямого несанкціонованого проникнення до приміщень банку зі злочинною метою, так і спробам завдати шкоди банку з боку конкурентів і кримінальних структур шляхом утручання в банківську діяльність, набуття впливу на банк для здійснення фінансових афер і махінацій, відмивання «брудних грошей», незаконних переказів їх за кордон тощо» [30, с. 63].

Безпека банку, як і будь-якого іншого суб'єкта безпеки (особи, суб'єкта підприємницької діяльності, регіону, держави), оцінюється певним показником, рівнем, що відображає стабільний, безпечний стан цього суб'єкта, якому ніщо не загрожує.

Під «безпекою банку розуміють такий стан життєдіяльності банку, який забезпечує його стійкість та конкурентоздатність, попередження можливих ризиків та захист від існуючих внутрішніх і зовнішніх загроз, досягнення основних цілей діяльності» [52, с. 160].

Таким чином, безпека банку – це і стан захищеності від загроз, і стійкість банку, яка забезпечує досягнення основних цілей його діяльності, і такі умови функціонування банку, за яких будь-які загрози попереджені,

відхилені та не можуть виникнути.

Серед проблем захисту банківської діяльності від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру все більш актуалізується необхідність забезпечення охорони фінансових ресурсів, убезпечення інформації, майна й персоналу комерційного банку, створення дієвих механізмів фінансового захисту банківської системи. Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективної та безпечної діяльності, як забезпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків, гарантування депозитів [25, с. 242].

Особливої актуальності для банків набуває забезпечення економічної безпеки та її важливої складової – фінансової безпеки, яка відображає результат функціонування усіх інших складових та є відповідальною за нарощення фінансового потенціалу банку і ефективність його використання, а також за виявлення на ранніх стадіях загроз і розробку заходів щодо їх усунення.

У науковій думці не існує загальноприйнятого визначення поняття «фінансова безпека банку». Як визначає О.І. Барановський, фінансова безпека банку – це [9, с. 12-13]:

– сукупність умов, при яких потенційно небезпечні для фінансового стану банківської установи дії або обставини ліквідовані або зведені до такого рівня, при якому вони не можуть завдати збитку встановленому порядку функціонування банку, збереженню і відтворенню його майна, інфраструктури, а також перешкоджати досягненню банком статутних цілей;

– стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує.

Так, В.Я. Вовк визначає фінансову безпеку банку як «такий стан банку (банківської системи в цілому), що характеризується здатністю протистояти можливим зовнішнім та внутрішнім загрозам банківської діяльності для забезпечення нормального функціонування та розвитку в

умовах дестабілізуючого впливу оточуючого середовища та захищеності фінансових інтересів зацікавлених сторін (власників, клієнтів, працівників, керівництва, держави), а основною метою безпеки банку є забезпечення конкурентоспроможності як окремого банку, так і банківської системи в цілому на ринку банківських послуг та недопущення можливості отримання збитків або втрати частини прибутків внаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз» [20, с. 202].

О.І. Хитрін вказує на те, що «головною метою фінансової безпеки банку є усунення можливостей нанесення шкоди банку або упущення ним вигоди, забезпечення його стійкого та максимально ефективного функціонування в даний момент часу та накопичення достатнього потенціалу розвитку і зростання в майбутньому, якісна реалізація операцій і угод» [60, с. 123].

Сучасні особливості функціонування фінансових ринків зумовлюють зростання ролі фінансової безпеки для кожного комерційного банку. Це питання є складним з огляду на можливість виникнення несприятливих ситуацій на декількох рівнях (макро-, мезо-, та мікрорівні) як окремо, так і комплексно. Забезпечення фінансової безпеки комерційних банків та їх установ є дуже важливим ще й тому, що підрив довіри до кредитних інститутів негативно впливає на фінансову безпеку всієї країни. Насамперед, слід зазначити, що фінансова безпека банків – проблема не тільки національна, а й міжнародна. Крім того, на макрорівні фінансова безпека комерційних банків в першу чергу потерпає від глобальних та міжнародних фінансових криз, головними причинами яких можуть бути: недостатній контроль над комерційними банками; слабе управління ними; надмірне втручання уряду в справи банку. Загалом, на макро- та мезорівнях фінансова безпека банківської системи залежить від таких факторів:

- внутрішньої і зовнішньої політики, економічної стабільності;
- ступеню залежності банківської системи від внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування;

- ступеню концентрації активів банків у різних країнах або галузях промисловості;
- структури власності банківських установ.

На мікрорівні фінансовій безпеці комерційних банків загрожує брак власних коштів, цілеспрямований підрив ділової репутації, неточна оцінка кредитних ризиків, відсутність бази даних про несумлінних позичальників, недосконалість кадрової політики, використання фальшивих векселів, зростання кримінальної активності тощо. Одними з найбільш поширених внутрішніх ризиків фінансової безпеки банків є: – неправомірна розтрата коштів службовцями банків; – незаконне привласнення доходу; – підробка витрат; – зловживання реальними активами банку або клієнта; – перевищення повноважень управлінським персоналом; – підробка документів або внесення в них недостовірних даних; – підробки в сфері бухгалтерського обліку [26, с. 11-12].

Якщо економічна безпека відповідає у першу чергу за збереження матеріальних цінностей і здійснення банківських операцій, то метою фінансової її складової є попередження та уникнення загроз для збереження та примноження фінансових ресурсів банку, забезпечення його стійкості, зростання ефективності його діяльності та зміцнення позицій на ринку.

Найбільш поширені погляди науковців на тлумачення сутності поняття «фінансова безпека банку» наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Тракткування сутності поняття «фінансова безпека банку»

Автор	Визначення
Д.А. Артеменко [8]	Забезпечення організаційно-управлінських, режимних, технічних і профілактичних заходів, які гарантують якісний захист прав та інтересів банку, зростання статутного капіталу, підвищення ліквідності активів, забезпечення поворотності кредитів, збереження фінансових і матеріальних цінностей.
О.І. Гриценко [5]	Стан, коли фінансова стабільність чи репутація не може бути підірвана цілеспрямованими діями певної групи осіб і організацій або фінансовою ситуацією, що складається всередині чи зовні банківської системи.

Н.Г. Євченко [17]	Такий фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, що дає змогу своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах.
А.О. Єпіфанов [18]	Стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку.
О.Ю. Литовченко [30]	Стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати фінансові ресурси в достатньому обсязі для забезпечення поточної діяльності та стійкого розвитку.
С.М. Побережний [40]	Важлива складова частина фінансової, а тому і національної безпеки; це такий стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягати поставлених цілей генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку.

Отже, виходячи з різних трактувань сутності фінансової безпеки, можемо виділити ключові його характеристики:

- забезпечує рівноважний і стійкий фінансовий стан банку;
- сприяє ефективній діяльності банку;
- дозволяє на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банку;
- нейтралізує кризи та запобігає банкрутству.

Таким чином, під фінансовою безпекою розуміємо такий стан фінансових відносин, за якого би створювалися сприятливі умови та необхідні ресурси для розширеного відтворення, економічного росту та підвищення фінансового рівня банку, вдосконалення національної фінансової системи для успішної протидії внутрішнім і зовнішнім факторам дестабілізації фінансового стану банківської системи.

Основна мета фінансової безпеки банку полягає в «безперервній і стійкій підтримці такого стану, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз» [11, с. 16].

Зазначимо, що головним принципом забезпечення фінансової безпеки банку є контроль і балансування доходів і витрат економічної системи. На

збереження фінансової безпеки впливають зовнішні та внутрішні регулятори. Під зовнішніми розуміються регулятори, що формуються за межами банку та впливають на його діяльність в оточуючому середовищі, визначають ризиковану кредитну політику, слабкий контроль за позичальниками і, нарешті, банкрутство та ліквідацію. Основними інструментами профілактики зовнішніх загроз є: ліцензування комерційних банків, організація банківського аудиту, організація банківського нагляду, виявлення проблемних банків і робота по запобіганню їх банкрутства. Більшість з цих регуляторів виходять від Національного банку України [36, с. 52].

Внутрішні фінансові регулятори формуються у самому банку, оскільки головна умова прибуткової і надійної його роботи – якісне управління, рівень фінансового менеджменту, організація внутрішнього контролю та аудиту, що багато у чому залежить від сумлінності і компетенції кадрів [34, с. 235].

На відміну від зовнішніх фінансових регуляторів стабільного функціонування банків, дія яких впливає на банк ззовні, внутрішні регулятори формуються безпосередньо у банку. Система цих регуляторів підпорядкована завданню задоволення запитів клієнтів банку, забезпечення його високої рентабельності та ефективності функціонування, створення умов для безпечної діяльності. Основу таких регуляторів складає стратегія кожного банку. Від того, наскільки чітко поставлено завдання банку і сформовані механізми його реалізації, багато у чому залежить його успіх на ринку банківських послуг.

Отже, сутнісними характеристиками фінансово-економічної безпеки банку є:

- фінансова безпека є одним з основних елементів економічної безпеки банку;
- фінансова безпека може бути охарактеризована за допомогою системи кількісних та якісних показників;

- показники фінансової безпеки повинні мати порогові значення, за якими можна судити про ступінь фінансової безпеки банку;

- фінансова безпека банку повинна забезпечувати його розвиток і стійкість. Показником розвитку банку є зростання його ринкової вартості, а показником стійкості – фінансова рівновага банку як в довгостроковому, так і в короткостроковому періодах;

- фінансова безпека забезпечує захищеність фінансових інтересів банку, його клієнтів та акціонерів [27, с. 150].

Серед основних завдань забезпечення фінансової безпеки банку:

- забезпечення достатньої фінансової стійкості й незалежності комерційного банку;

- підтримка технологічної незалежності та конкурентоспроможності, формування високого технічного та технологічного потенціалу;

- оптимізація організаційної структури, постійне удосконалення виконання функцій менеджменту;

- правовий захист всіх видів діяльності банку;

- створення захисту інформаційного середовища банку, його комерційної таємниці;

- формування умов для безпечної роботи співробітників банку;

- збереження й ефективного використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банку [60, с. 123].

Важливими функціями фінансової безпеки банків є:

- ідентифікація ризиків і пов'язаних з ними потенційних небезпек;

- ідентифікація загроз банку та корегування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань банку;

- визначення індикаторів фінансової безпеки банку;

- впровадження системи діагностики та моніторингу стану

фінансової безпеки;

- розробка заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки банку як в короткостроковому, так і в довгостроковому періодах;
- контроль за виконанням запланованих заходів;
- аналіз виконання заходів, їх оцінка, корегування.

Таким чином, фінансова безпека банку як необхідна умова ефективного функціонування банківської системи визначається як такий стан фінансових відносин, за якого би створювалися сприятливі умови та необхідні ресурси для розширеного відтворення, економічного росту та підвищення фінансового рівня банку, вдосконалення національної фінансової системи для успішної протидії внутрішнім і зовнішнім факторам дестабілізації фінансового стану банківської системи.

1.2 Загальні підходи до забезпечення фінансової безпеки комерційного банку

Банки, як і інші суб'єкти господарювання, змушені організовувати свою діяльність в умовах невизначеності, непередбачуваності, загроз і небезпек. Крім того, на розвиток банківської діяльності впливають і такі чинники, як нестабільність політичної і соціально-економічної ситуації в країні, недосконалість банківського законодавства, криміналізація суспільства, шахрайство, корупція та ін.

Джерелами зовнішніх і внутрішніх загроз та небезпек банку є держави, банки-конкуренти, зарубіжні й міжнародні організації, конкуруючі юридичні та фізичні особи, які проводять агресивну фінансову політику щодо України; злочинність, корупція; зовнішні та внутрішні банківські ризики. Як потенційні суб'єкти загрози безпеці банківській системі, чий конкретні дії можуть завдавати фінансової шкоди, слід розглядати: юридичних осіб – підприємців, фірми, фонди та благодійні організації; державні підприємства й інші суб'єкти господарювання; фізичних осіб:

приватних підприємств і виробників, які не мають статусу юридичної особи; керівників підприємств, які провадять господарські операції; співробітників державних організацій і установ тощо; іноземних юридичних осіб: валютні фонди, банки, організації, фірми спецслужб; злочинні елементи: злочинців, організовану злочинність як у межах країни, так і за кордоном [33, с. 225].

Зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації діяльності банків, які формуються під впливом ряду факторів, обумовлюють появу різноманітних загроз банкам, які, як правило, носять економічний характер. Загрози виникають внаслідок недостатньої адаптації банківської системи до постійних змін умов ринку; загальної неплатоспроможності суб'єктів господарювання; зростання злочинності; споживчого менталітету значної кількості громадян; низького рівня трудової дисципліни і відповідальності працівників банків; недостатнього правового регулювання банківської діяльності; недостатнього професійного рівня частини керівного складу і працівників банків [15].

Дійсно усе це посилює проблему забезпечення фінансової безпеки банків.

У Законі України «Про банки і банківську діяльність» зазначено, що безпека банківської системи залежить від низки умов, що забезпечуються державою як в економічній, так і в інших сферах, а також від спроможності банків забезпечити задоволення потреб національної економіки [2].

Забезпечення безпеки банківської системи обумовлене взаємодією інтересів банківських установ і суб'єктів ринкової економіки та залежить від таких основних чинників:

- 1) економічної стабільності держави та її рівня залежності від зовнішніх дій інших країн;
- 2) ступеня залежності банківської системи від внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування, зокрема рефінансування і кредитування іноземними банками;
- 3) ступені концентрації активів банківської системи в інших державах

або галузях реального сектора економіки;

4) структури власності у банківській сфері [38, с. 170].

Для забезпечення фінансової безпеки банківської сфери необхідне розроблення єдиної системи показників-індикаторів та методики їх обчислення з урахуванням особливостей національної економіки, що дасть змогу на постійній основі здійснювати діагностичні і превентивні дії, спрямовані на підтримку її належного рівня в Україні. Потрібно змінити підходи під час аналізу та прогнозування за допомогою цієї системи показників для своєчасного виявлення наявних і потенційних загроз, доцільно щоквартально проводити постійний моніторинг за тенденціями їх розвитку з метою вжиття необхідних заходів [38, с. 173].

Забезпечення фінансової безпеки банківської системи в умовах глобалізації та інтеграційних процесів повинне спрямовуватися на послаблення дії низки загроз, зокрема на:

Макрорівні (на рівні держави та самих учасників системи як саморегулювання):

- підвищити вимоги до мінімального капіталу (нормативу Н1), оскільки порівняно з іншими країнами банківська система має дуже низький ступінь концентрації, що ускладнює нагляд і обмежує прибутковість вітчизняних банків;

- стимулювати подальшу капіталізацію банківської системи, а саме: запровадити пільги у разі спрямування прибутку на збільшення власного капіталу банків;

- розширити перелік і посилити вимоги до публічної інформації про фінансовий стан власників і структуру управління банків;

- продовжити уніфікацію показників і методологію їх обчислення з міжнародними стандартами;

- ретельніше контролювати якість активів у портфелях банків, запровадити у банках єдину систему управління ризиками відповідно до сучасних стандартів;

- підвищити ефективність діяльності та фінансову стійкість банків шляхом поліпшення якості корпоративного управління, у тому числі досягнення більшої прозорості діяльності банків, ефективності ризик-менеджменту, вдосконалення відносин органів управління банків, акціонерів тощо;

- підвищити законодавчий захист прав кредиторів. Причому, як стверджує МВФ, проблема не стільки у недосконалості вітчизняного законодавства, скільки у його невиконанні;

- наблизити діяльність вітчизняних банків до міжнародних стандартів, зокрема сучасних вимог Базельського та Європейського комітету, а також використання підходів до банківського регулювання і нагляду, перевірених світовою практикою, та внесення відповідних змін у регуляторні акти НБУ;

- зміцнювати позиції державних банків в реалізації стратегії економічного розвитку країни;

- забезпечити самостійність НБУ в надгляді за банківською системою та монетарній політиці;

- послідовно зменшувати масштаби перенесення ризиків нефінансового сектора національної економіки на фінансовий, тобто подолати негативні тенденції у реальному секторі країни, що поліпшить платоспроможність основних клієнтів та партнерів банків;

- підтримувати низькі темпи інфляції та стабільний валютний курс;

- стимулювати розвиток інших сегментів фінансового ринку для розширення можливостей інвестування в фінансові інструменти банківського сектора коштів інститутів спільного інвестування, пенсійних фондів тощо;

- переорієнтувати монетарну політику НБУ від підтримання номінальної стабільності до стимулювання економічного зростання. З цією метою поступово знижувати облікову ставку та розмір коштів банків на

окремому рахунку в НБУ від суми обов'язкових резервів, що сприятиме зниженню відсоткових ставок і збільшенню кредитування реального сектора національної економіки;

– створити сприятливий інвестиційний клімат, що підвищить міжнародні рейтинги України [38, с. 173-174].

На міжнародному рівні:

– встановити максимальну частку іноземного капіталу в статутному капіталі банків України в цілому (наприклад, не більше 50%) та з однієї країни (не більше 20%), а також визначити таку частку в активах національної банківської системи. Під час визначення доцільності зростання присутності іноземного капіталу в банківській сфері країни необхідно керуватися стратегічними пріоритетами держави, практична реалізація яких дасть змогу забезпечити її цілісність і стабільність функціонування;

– запровадити квотування ліцензій на відкриття дочірнього банку або філій банку-нерезидента, а також частки фізичних осіб-нерезидентів у складі працівників дочірнього банку і філії банку-нерезидента;

– створити дієвий механізм допуску філій іноземних банків у вітчизняну банківську систему на індивідуальній основі з більш жорсткими критеріями оцінки репутації інвестора-нерезидента і джерел походження капіталу, заборонити діяльність банків з офшорних зон, надавати дозвіл на відкриття філій іноземним банкам, міжнародний кредитний рейтинг яких є не нижчим «AA» за шкалою «Standard&Poor's» або аналогічним показником інших агентств;

– запровадити для філій іноземних банків вимоги про розміщення не менше 80% прибутків на території України впродовж перших трьох років діяльності та 60% упродовж наступних двох років, а в усі подальші роки – 50% отриманого прибутку, що сприятиме прискоренню темпів капіталізації банківської системи України та зменшить відтік капіталу за кордон;

– переглянути принципи регулювання присутності іноземного капіталу в банках України у напрямі забезпечення спрямування коштів

іноземних інвесторів в пріоритетні сфери національної економіки, наприклад у спосіб формування синдикатів для фінансування інфраструктурних проектів та регіональних програм розвитку [38, с. 174].

Таким чином, забезпечення безпеки банківської системи – це процес створення умов для стабільного розвитку та економічного суверенітету держави; попередження й усунення загроз, умов та інших чинників, здатних негативно, дестабілізуюче вплинути на процеси розвитку національної банківської системи, усунення суперечностей між інтересами держави та окремих соціальних груп, суспільства й індивіда.

Забезпечити певну стабільність може лише значна кількість резервного капіталу банківської системи загалом та кожного комерційного банку окремо, а також виважена політика відносно надання банківських послуг із комплексним врахуванням ймовірності неповернення банківських коштів. Однак навіть за таких умов банківська система не залишається в безпеці, адже основний вплив на стабільність її роботи також здійснює загальна фінансова ситуація в країні (рівень державного боргу, темпи ВВП, рівень бюджетного дефіциту, інфляційні процеси, девальвація національної валюти) [56, с. 79].

Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективної та безпечної діяльності, як забезпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків, гарантування депозитів. Також таке забезпечення має базуватись на певних заходах захисту банківської діяльності, протидії загрозам. Понад це, небезпечність та різнобічний характер цих загроз потребують системного та наукового підходу до вирішення питань безпеки діяльності банків [18, с. 289].

Нестабільність фінансового стану значної кількості вітчизняних банків є чи не основною загрозою економічній безпеці банківської системи України.

Зусилля щодо забезпечення фінансової безпеки банку повинні

концентруватися на захисті матеріальних цінностей, обладнання, технічних засобів від протиправних посягань і забезпеченні безпеки банківських операцій. Забезпечення безпеки банківських операцій носить комплексний характер і залежить від ефективного та грамотного використання їх технологій, а також формування та активного застосування заходів захисту. Враховуючи, що в загальному обсязі прибутку банків доходи від кредитних операцій складають більшу їх частину, ці операції підлягають найбільш серйозному захисту.

Найбільш складним етапом захисту кредитних операцій є повернення коштів у випадку невиконання позичальниками своїх зобов'язань щодо кредитних договорів. Досвід показує, що банкам в таких ситуаціях слід реструктуризувати кредитні борги й уточнити термін їх повернення, проводити переговори з боржниками, під час яких знаходити взаємоприйнятні рішення, інформувати інші банки про недобросовісне відношення боржників до виконання своїх зобов'язань.

Забезпечення безпеки проведення касових операцій здійснюється двома способами: особливим обладнанням приміщень банків, де проводяться такі операції, а також особливою поведінкою працівників під час проведення ними касової роботи.

Щодо забезпечення безпеки валютних операцій, то банки з метою захисту своїх інтересів і клієнтів застосовують у міжнародних розрахунках акредитивну форму. Акредитивна форма розрахунків, як, інкасо і гарантії, є ефективними для банків, оскільки самі технології проведення таких розрахунків несуть в собі захисні функції. Крім того, банки застосовують особливі заходи по забезпеченню безпеки операцій з готівковою іноземною валютою. Основною вимогою тут є суворе дотримання норм і правил проведення операцій з готівковою валютою [15].

Фінансова безпека банку визначається:

- стабільністю та стійкістю фінансового стану банку;
- рівнем достатності власного капіталу;

- ступенем ефективності його фінансово-економічної діяльності;
- рівнем контролю за зовнішніми та внутрішніми ризиками;
- ступенем захищеності інтересів акціонерів.

Також головним завданням забезпечення фінансової безпеки банків є боротьба з відмиванням грошей. Організація роботи банків з питань попередження, протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, передусім спрямована на недопущення дій, пов'язаних із приховуванням чи маскуванню незаконного походження коштів, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, а також володіння чи їх використання.

Таким чином, дотримання належного рівня фінансової безпеки банків є умовою забезпечення стабільної, безкризової та ефективної діяльності. Для її досягнення система повинна визначати потенційні проблеми в діяльності банку, усувати їх та здійснювати контроль над результативністю заходів щодо забезпечення фінансової безпеки.

1.3 Теоретичні аспекти фінансової діагностики та оцінки рівня фінансової безпеки банку

Фінансова безпека банків – це «такий стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку». Тобто, щоб забезпечити фінансову безпеку банку, необхідно розуміти її сутність. Тільки виділивши основні проблеми, оцінивши їх масштаби та зрозумівши причини, що призвели до виникнення проблем, можливо створити систему забезпечення належного рівня безпеки. Така система буде ефективною, якщо буде охоплювати комплекс взаємопов'язаних інформаційних, діагностичних і контрольних підсистем, що допомагають оптимізувати фінансові потоки, мінімізувати банківські ризики, забезпечити

ефективну діяльність банку і зменшити вплив внутрішніх та зовнішніх загроз його фінансовій безпеці. Але розв'язання складних завдань забезпечення фінансової безпеки банку неможливе без комплексного аналітичного дослідження умов та результатів його функціонування.

Від адекватної оцінки сучасного рівня банківської безпеки багато в чому залежить повнота, своєчасність і результативність управлінських заходів із ліквідації, попередження й запобігання наявним та потенційним загрозам у банківській системі [38, с. 171].

Однією з ключових складових системи забезпечення фінансової безпеки банку є підсистема фінансової діагностики. Така підсистема повинна в динамічному режимі оцінювати рівень фінансової безпеки банку в цілому та надавати інформацію для швидкого визначення можливих зон неефективної роботи. Діагностика являє собою певний набір методичного інструментарію, що дозволяє на ранніх стадіях виявити кризові ситуації, оцінити ступінь їх загрози для фінансової безпеки банку та фактори, що їх спричинили. Діагностику фінансової безпеки банку здійснюють з використанням методів кількісного і якісного аналізу, що надає можливість аналітику отримати повну картину фінансового стану банку й оцінити реальний ступінь загрози його фінансово-економічній безпеці.

В якісних методах аналізу використовують експертні оцінки при визначенні певних параметрів. Так, якісну оцінку рівня фінансової безпеки банку здійснюють шляхом заповнення анкети експертами [49, с. 41-43].

Кількісні методи аналізу передбачають розрахунок конкретних показників із подальшою оцінкою та тлумаченням отриманих величин.

Основними критеріями фінансової безпеки банку вважають рівень його захищеності та ступінь ефективності діяльності. Тому методика аналізу фінансової безпеки банку включає дві групи показників:

- показники, що характеризують ефективність діяльності банку;
- показники, які характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам.

Основним показником, що характеризує ефективність діяльності банку, є відношення прибутку до величини активів (рентабельність активів). Показник дає можливість оцінити ефективність управління активами банку, тобто характеризує результативність політики та стратегії керівництва банку у сфері управління активами.

Крім того, ефективність діяльності банку характеризує рівень його маржі, що визначається за різницею між ставками за кредитами та депозитами. Показник визначає потенціал банку, його можливість здійснювати прибуткову діяльність. На думку окремих фахівців, величина процентної маржі має становити не менш, ніж 4-5%.

Відношення сумарних доходів до сумарних витрат – визначає загальну ефективність роботи банку та свідчить про здатність покривати понесені витрати й отримувати прибуток.

Для характеристики ефективності операцій з процентними коштами та комісійних операцій використовують такі показники: ефективність операцій з процентними коштами та ефективність комісійних операцій.

Крім того, критерієм, що дозволяє оцінити ефективність роботи банку, є також успішність кадрової політики і дієвість системи оплати праці персоналу банку. Роздуті штати кредитних організацій потребують великих витрат, а надмірні витрати на оплату праці погіршують фінансові показники організації. Порівняно невеликі мобільні колективи, навпаки, здатні генерувати додатковий прибуток для акціонерів. Для кількісної оцінки даного критерію слід використовувати показник рівня прибутку на одного співробітника [49, с. 92-93].

Рівень фінансової безпеки банку також характеризує група показників захищеності банку.

Один з показників цієї групи – це здатність банку своєчасно здійснювати платежі за зобов'язаннями. Тому розраховують показник миттєвої ліквідності, оскільки саме можливість швидко розраховуватися за поточними зобов'язаннями створює передумови для стабільної діяльності

банку.

Показником, що характеризує якість активів банку, є відношення суми проблемних кредитів до загальної величини кредитного портфеля. Показник особливо актуальний, оскільки здатний на ранніх стадіях сигналізувати про зниження рівня фінансової безпеки банку.

Наступним показником у групі показників захищеності банку є коефіцієнт кредитних ризиків, що дозволяє оцінити, чи достатньо сформованих резервів для того, щоб покрити можливі збитки за проблемними кредитами. Значення даного коефіцієнта не повинно перевищувати одиницю, інакше масове неповернення кредитів може призвести до збитків.

Одним з найважливіших показників рівня захищеності банку є коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань. Він характеризує агресивність кредитної політики та рівень кредитної стійкості банку [49, с. 94-95].

Слід зазначити, що дослідження підходів до діагностики фінансової безпеки банку показало недосконалу визначеність цього питання. Так, у працях О. Барановського [12, с. 488-495], М.М. Єрмошенко [28, с. 88], М.П. Стрельбицького та Л.М. Стрельбицької [58, с. 442-444] наведено лише порогові значення показників фінансової безпеки банку, що не дозволяє комплексно оцінити всю систему показників та визначити рівень фінансово-економічної безпеки банку.

У свою чергу, З.М. Васильченко й І.П. Васильченко [19, с. 44], як і С.Н. Побережний [48, с. 83], запропонували методологічний підхід до побудови інтегрального показника безпеки банку та здійснили обґрунтування спеціальних узагальнених показників: рентабельність активів; еволюційна надійність; темпи зростання власного капіталу; частка банківського ринку, що належить банку; коефіцієнт самодостатності банку.

Недоліками методики можуть бути: недостатньо обґрунтований вибір показників-репрезентантів; оптимальні величини показників стану

встановлюються експертним шляхом; показники не в повному обсязі охоплюють фінансову діяльність банку, а також інформаційну, кадрову, силову та інші сфери, які також необхідно враховувати при діагностиці рівня фінансово-економічної безпеки банку.

Слід зазначити, що методика діагностики фінансово-економічної безпеки банку повинна будуватися на основі інтегральних оцінок, що отримані на основі використання багатовимірних статистичних методів.

Процес діагностики фінансової безпеки банку повинен починатися з етапу збирання та передачі для наступної аналітичної обробки оперативних, бухгалтерських і статистичних даних щодо стану фінансової діяльності банку.

Серед показників (індикаторів), які характеризують діяльність банку, визначаються ті, які стосуються безпосередньо фінансової безпеки банку, а також здійснюється їх розрахунок. Індикатори стану безпеки банку – це кількісні показники стану банківської діяльності, які відібрані для характеристики рівня його фінансової безпеки. Для неї важливе значення мають як самі індикатори, що характеризують стан, так і їх порогові (граничні) значення. Порогове значення – це величина, що є гранично допустимою, недотримання якої призводить до дестабілізації й навіть руйнуванню діяльності банку, тобто загрожує безпеці банку. Слід підкреслити, що за межами граничних значень індикаторів безпеки, банк втрачає спроможність до свого динамічного розвитку, знижує ліквідність, що може призвести до банкрутства. За допомогою порогових значень визначається стан, у якому перебуває банк з точки зору безпеки, відповідно: безпеки, ризику, загрози та небезпеки. Це один із найважливіших етапів, тому що від правильності встановлених нормативних значень показників залежить значення комплексного показника безпеки.

Аналітичну обробку отриманих даних щодо індикаторів безпеки банку та чинників, які впливають на стан безпеки банку, здійснюють з

використанням методів економічного аналізу, а саме: кореляційного та регресійного аналізу, прямих розрахунків показників тощо.

Визначення величини стану безпеки банку ґрунтується на стандартизації показників, зведенні їх до одного співвимірного вигляду – від 0 до 1,0. Для стандартизації показників використовують стимулятори та дестимулятори. До стимуляторів відносяться ознаки, кількісне збільшення яких позитивно впливає на стан безпеки банку. Дестимуляторами є фактори, зростання яких негативно впливає на рівень фінансової безпеки банку. Для розрахунку показників стимуляторів та дестимуляторів використовують наступні формули. Для показників-стимуляторів (якщо $a_{ij} < a_{ej}$), кількісне зростання яких позитивно впливає на стан безпеки банку:

$$x_{ij} = a_{ej} / a_{ij}, \quad (1.1)$$

де x_{ij} – стандартизований показник стану безпеки для i -того банку;

a_{ej} – j -тий пороговий показник стану безпеки банку;

a_{ij} – j -тий показник стану безпеки для i -того банку;

$j = 1, \dots, n$ – показники (ознаки), на основі яких проводиться дослідження;

$i = 1, \dots, t$ – банки, що досліджуються.

Визначення інтегрального показника стану безпеки банку (*ІПСбб*) та по кожній з груп показників може проводитися за формулою [40, с. 256]:

$$ІПСбб = \sqrt[n]{\prod (1 + X_{ij})} - 1, \quad (1.2)$$

де X_{ij} – стандартизований показник економічної безпеки для i -ого банку;

n – кількість показників, що досліджуються.

У результаті розрахунку, показник *ІПСбб* буде знаходитися у діапазоні від 0 до 1,0.

Значення $ІПСфбб = 0$ – крайній критичний стан системи, що характеризується станом небезпеки банку, $ІПСфбб = 1,0$ – граничний ідеальний стан системи, який відповідає стану безпеки банку. Для визначення проміжних станів, які характеризують економічний ризик банку та економічну загрозу банку використовують формулу так званого «золотого поділу» [22, с. 165], тобто пропорційного відношення, близького до $0,618 : 0,382$. Дотримання «золотого поділу» визначає найбільш гармонійні параметри структурування складових елементів фінансово-кредитної установи, що сприятиме забезпеченню фінансово-економічної безпеки діяльності банку. Для виявлення проміжків стану фінансово-економічної безпеки банку використовують квадратне рівняння [40, с. 267]:

$$x^2 + ax - a^2 = 0. \quad (1.3)$$

За результатами розрахунків стан безпеки банку може знаходитися в проміжку від 0 до 1,0 за ступенем наближеності його до стану безпеки, ризику, загрози чи небезпеки.

Розрахунок показників потрібно здійснювати систематично та аналізувати в динаміці за останні роки, а також порівнювати з рівнем фінансової безпеки банків-конкурентів. Якщо фактичні значення показників не виходять за межі порогових значень, то банк перебуває в зоні фінансово-економічної безпеки, у протилежному випадку банк знаходиться в зоні дії негативних факторів впливу, що мають різний ступінь інтенсивності. В залежності від поточного стану фінансової безпеки банку керівництво повинно запроваджувати відповідні заходи щодо забезпечення безпеки банку.

Таким, чином діагностика фінансового стану банку за своєю суттю є діагностикою проблем, що виникають у процесі здійснення фінансово-господарчої діяльності, які можуть привести до негативних наслідків у майбутньому, тобто можуть згенерувати ризик виникнення кризової

ситуації тимчасового або постійного характеру. Створення необхідної аналітичної бази для вирішення цих проблем в контексті забезпечення фінансової безпеки є основним завданням діагностики [43, с. 10].

Висновки до розділу 1

Питання фінансової безпеки кожного комерційного банку є дуже важливим елементом фінансової безпеки будь-якої країни, адже нестабільність окремого кредитного інституту підриває довіру до банківської системи держави в цілому.

Фінансова безпека банку – це такий стан фінансових відносин, за якого би створювалися сприятливі умови та необхідні ресурси для розширеного відтворення, економічного росту та підвищення фінансового рівня банку, вдосконалення національної фінансової системи для успішної протидії внутрішнім і зовнішнім факторам дестабілізації фінансового стану банківської системи.

Банку задля забезпечення своєї безпеки необхідно створення відповідних умов. Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективної та безпечної діяльності, як забезпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків, гарантування депозитів. Також таке забезпечення має базуватись на певних заходах захисту банківської діяльності, протидії загрозам. Понад це, небезпечність та різнобічний характер цих загроз потребують системного та наукового підходу до вирішення питань безпеки діяльності банків.

Основою підсистеми фінансових важелів і методів, яка надає банку необхідний інструментарій для недопущення розвитку кризових ситуацій, а також забезпечення ефективної його діяльності, є діагностика фінансового стану у контексті забезпечення фінансової безпеки банку. Саме від її ефективності залежатиме результативність системи. Ця підсистема повинна

виконувати такі функції: прогнозування кризи; оцінка вірогідності появи кризи в перспективі; визначення масштабів кризи, а також причин, що її викликали. Підсистема повинна також оцінювати ефективність діяльності банку в цілому та визначати можливі зони неефективної роботи.

Діагностика – це певний набір методичних розробок, які дозволяють на ранніх стадіях виявити кризові ситуації, оцінити ступінь їх загрози для фінансової безпеки банку та фактори, що їх спричинили. Діагностику фінансової безпеки банку здійснюють з використанням методів кількісного і якісного аналізу, що надає можливість аналітику отримати повну картину фінансового стану банку й оцінити реальний ступінь загрози його фінансовій безпеці.

У свою чергу, методика оцінки фінансової безпеки банку повинна будуватися на основі інтегральних оцінок, що дозволяє визначити стан безпеки банку в проміжку від 0 до 1,0 за ступенем наближеності його до стану безпеки, ризику, загрози чи небезпеки.

На підставі діагностики фінансового стану визначаються стратегія й тактика розвитку банківської установи, формуються плани й ухвалюються управлінські рішення, здійснюється контроль над їхнім виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, здійснюється оцінка результатів фінансово-господарчої діяльності як корпорації в цілому.

2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «МОТОР-БАНК»

2.1 Загальна характеристика діяльності комерційного банку АТ «МОТОР-БАНК»

ПАТ «МОТОР-БАНК» зареєстрований в 2007 році. В 2018 році змінено форму власності та назву на АТ «МОТОР-БАНК».

В даний час є універсальним банком, який надає повний комплекс

послуг корпоративним і приватним клієнтам. З моменту свого відкриття банк поступово і ефективно розвивається в м. Запоріжжя. Пропонує своїм клієнтам максимальний вибір банківських продуктів і послуг.

Бізнес банку базується на зміцненні і розвитку взаємовигідної співпраці з підприємствами виробничого сектора економіки України. Банком визначено серед пріоритетних напрямків своєї діяльності: постійну роботу над підвищенням своєї надійності і стійкості, впровадження сучасних банківських технологій, поліпшення якості і розширення спектру послуг. Пріоритетними напрямками стратегічного розвитку банку є: орієнтація на клієнта, розвиток регіональної мережі, висока технологічність банківських операцій.

Діяльність Банку регулюється відповідно до таких нормативних документів:

- Господарський кодекс України [1];
- Закон України «Про банки і банківську діяльність» [2];
- Цивільний Кодекс України [4];
- іншими нормативними актами Верховної Ради, Президента

України, Кабінету Міністрів, НБУ,

а також:

- Уставу АТ «МОТОР БАНК»;
- Стратегічного плану Банку;
- внутрішніх нормативних документів Банку.

Повне офіційне найменування: акціонерне товариство «МОТОР-БАНК». Скорочене офіційне найменування: АТ «МОТОР-БАНК»

Місцезнаходження Банку: Україна, 69068, м. Запоріжжя, проспект Моторобудівників, буд. 54 «Б».

Дата державної реєстрації Банку: 07.08.2007 року. Дата перереєстрації у зв'язку зі зміною місцезнаходження: 16.12.2009 року (Свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи Серія А 01 № 027625).

Єдиним акціонером Банку з 25.05.2017 р. є Богуслаєв Вячеслав

Олександрович.

Офіційна сторінка в Інтернеті, на якій доступна інформація про Банк:
<http://motor-bank.ua/>

Банк діє як приватне акціонерне товариство. Банк є самостійним суб'єктом господарювання. АТ «МОТОР-БАНК» діє на банківському ринку Запорізької області з 2008 року (статутний капітал банку станом на 31 грудня 2019 року складає 200 млн. грн.).

Клієнти АТ «МОТОР-БАНК» – фізичні та юридичні особи, резиденти та нерезиденти, які здійснюють свою діяльність на території Запорізької та інших областей України, серед яких є лідери вітчизняної економіки та провідні українські компанії.

Пріоритетними напрямками діяльності АТ «МОТОР-БАНК» у 2019 р. були розширення клієнтської бази та залучення на кредитне обслуговування корпоративних клієнтів, а також збільшення обсягів кредитування населення.

Станом на 31 грудня 2019 року, на підставі банківської ліцензії, АТ «МОТОР-БАНК» мав право здійснювати і здійснював наступні види діяльності (операції):

- залучення у вклади (депозити) коштів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб;
- відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів;
- розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик;
- неторговельні операції з валютними цінностями;
- операції з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін, прийняття на інкасо), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти банків;
- ведення рахунків клієнтів (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України;

- відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;
- відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;
- залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України;
- торгівля іноземною валютою на валютному ринку України (за винятком операцій з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін), що здійснюється в касах і пунктах обміну іноземної валюти банків і агентів);
- випуск платіжних документів, платіжних карток та/або їх обслуговування, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків;
- зберігання цінностей або надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа;
- надання гарантій та поручительств;
- переказ коштів;
- здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені;
- випуск власних цінних паперів.

Також АТ «МОТОР-БАНК» має право здійснювати наступні операції:

- операції з готівковою іноземною валютою (купівля, продаж, обмін), що здійснюються в пунктах обміну іноземної валюти, які працюють на підставі укладених банками агентських договорів з юридичними особами-резидентами;
- ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті;
- ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України;
- валютні операції на валютному ринку України, які належать до фінансових послуг згідно зі статтею 4 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та не

зазначені в абзацах другому-сімнадцятому розділу другого Положення про порядок надання банкам і філіям іноземних банків генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 15.08.2011 №281;

– інші операції в межах чинного законодавства України.

Відповідно до основних напрямків діяльності АТ «МОТОР-БАНК», Банк функціонує як універсальний. В межах наданих Національним банком України ліцензій та дозволу Банк надає великий спектр банківських послуг клієнтам – суб'єктам усіх форм господарювання: фінансовим банківським та небанківським установам, державним та приватним підприємствам, суб'єктам підприємництва, фізичним особам на території Запорізької та інших областей України.

Метою діяльності Банку є забезпечення належного прибутку акціонера та підтримка високої стабільності Банку шляхом сприяння економічному розвитку і добробуту усіх клієнтів, яких обслуговує Банк, надання якісних послуг, що відповідають високим професійним стандартам і етичним принципам, цільовим групам клієнтів:

1. Корпоративним клієнтам – юридичним особам, що не відносяться до категорії малого бізнесу, а саме:

- промисловим підприємствам;
- великим сільськогосподарським підприємствам;

2. Фізичним особам, що прагнуть до росту свого добробуту і якості життя, в першу чергу співробітникам підприємств, що обслуговуються Банком.

Для досягнення цієї мети перед Банком поставлені наступні завдання:

- нарощування клієнтської бази;
- збільшення обсягу активів/пасивів, з урахуванням якості їх структури;
- підтримка адекватного розміру регулятивного капіталу Банку;
- охоплення пріоритетних сегментів ринку банківських послуг

України.

Досягнення поставлених завдань Банком здійснюється за допомогою наступних заходів:

- розвиток мережі відділень;
- розширення спектру кредитних продуктів шляхом запровадження нових та оптимізації існуючих процедур;
- організація комплексного обслуговування клієнтів;
- використання сучасних банківських технологій у роботі з клієнтами.

Таблиця 2.1 – Власники істної участі АТ «МОТОР-БАНК» станом на 31 грудня 2019 року

Найменування / ПІБ	Країна реєстрації/ громадянство	Код за ЄДРПОУ (для юридичних осіб)	Пряма участь, %	Опосередкована участь, %
Богуслав Вячеслав Олександрович	Україна	-	100%	0%

Незважаючи на те, що економіку України визнано ринковою, вона продовжує демонструвати деякі особливості, які більшою мірою властиві перехідній економіці. Такі особливості включають, крім іншого валюту, що не є вільно конвертованою за межами країни, обмеження та контроль у валютній сфері, відносно високу інфляцію та високі процентні ставки, значну частку тіньової економіки та високий рівень корупції. Стабільність економіки України в значній мірі залежить від політики та дій уряду, спрямованих на реформування адміністративної й правової систем, а також економіки в цілому. Як наслідок, операціям в Україні властиві ризики, не типові для країн з розвитком економікою.

На українську економіку впливають ринкові коливання і зниження темпів економічного розвитку у світовій економіці, торговельні війни між найпотужнішими країнами. Світова фінансова криза призвела до нестабільності на ринках капіталу, суттєвого погіршення ліквідності в банківському секторі та більш жорстоких умов кредитування (за наявності

такого), а також суттєвого знецінення національної валюти по відношенню до основних світових валют. Позичальники Банку також відчували наслідки кризи, що в свою чергу вплинуло на їх здатність обслуговувати борги та залучати необхідне фінансування.

Податкове, валютне та митне законодавство України дозволяє різні тлумачення та часто змінюється. До труднощів, з якими стискаються банки України, відносяться також необхідність подальшого розвитку законодавства з питань банкрутства, типових процедур реєстрації та використання застави, а також інші недоліки законодавчого та фіскального характеру.

Посилення кризових тенденцій в економіці України, які спостерігалися у 2015 – 2016 рр., лише до певної міри можна пояснити наслідками російської агресії та російських обмежувальних торговельних заходів, що зумовили втрату чималої частини вітчизняного виробництва. Головним, глибинним чинником їх посилення є дуже серйозні системні економічні деформації, що накопичувалися тривалий час – фактично весь період з моменту набуття Україною державної незалежності – і зрештою не могли не зумовити масштабних процесів деградації економіки та, відповідно, крайнього загострення соціальних протиріч. Останні не лише значно послабили потенціал протистояння зовнішнім загрозам, але й стали каталізатором їх наростання.

Майбутній економічний розвиток України залежить як від зовнішніх факторів, в першу чергу економічної, фінансової підтримки з боку ЄС, США, інших країн світу, так й від дій уряду, спрямованих на підтримку зростання і впровадження необхідних змін у податковій, правовій та регуляторній сферах.

Аналіз банківської системи України та основних регуляторних аспектів показує наявність проблем, які свідчать про кризові явища, зокрема в системі банківського регулювання та нагляду. Для подолання цих явищ необхідним є запровадження комплексної стратегії поступового

переходу до відновлення банківського бізнесу в Україні з подальшими кроками по втіленню рекомендацій Базельського комітету.

Інфляція за підсумками 2019 року склала 4,1%, що є найнижчим показником за шість останніх років (у 2018 р. інфляція становила 9,8%, у 2017 р. – 13,7%).

Значення облікової ставки протягом звітного року скоротилось з 18,0% річних до 13,5% річних, що суттєво не вплинуло на динаміку рівня процентних ставок за кредитами прямим позичальникам, а також вартість фондування у національній валюті.

Офіційний обмінний курс гривні до долара США, встановлений НБУ, станом на 01.01.2020 р. становив 23,6862 гривень за 1 долар США порівняно з 27,688264 станом на 01.01.2019р. Волатильність курсу гривні до долара США за підсумками 2019 р. становила 4,9% проти 3,3% за підсумками 2018 р.

Статутний капітал Банку на кінець звітного року дорівнює 200 000 тис. грн. поділений на 2 000 тисяч штук простих іменних акцій.

Номінальна вартість однієї акції – 100 грн., загальна сума випуску – 200 млн. грн, форма існування бездокументарна.

Статутний капітал Банку був сформований за рахунок внесків засновників при створенні Банку та за рахунок внесків акціонерів при додаткових випусках акцій.

05.05.2017 р. Богуслаєв Вячеслав Олександрович отримав у власність 392 415 акцій Банку на підставі договору купівлі-продажу цінних паперів.

12.05.2017 р. Богуслаєв Вячеслав Олександрович отримав у власність 765 170 акцій Банку на підставі договору купівлі-продажу цінних паперів.

25.05.2017 р. Богуслаєв Вячеслав Олександрович отримав у власність 42 415 акцій Банку на підставі договору купівлі-продажу цінних паперів, та став єдиним акціонером Банку.

Протягом 2017 року статутний капітал Банку був збільшений на 80 000 тис. грн. до 200 000 тис.грн. шляхом приватного розміщення

додаткових простих іменних акцій Банку в кількості 800 000 штук існуючої номінальної вартості 100, 00 гривень за одну акцію, за рахунок додаткових внесків єдиного акціонера Богуслаєва Вячеслава Олександровича .

Свідоцтво про реєстрацію випуску акцій, реєстраційний № 70/1/2017, дата реєстрації 04.07.2017, дата видачі 20.11.2018, видано Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Всі акції АТ «МОТОР-БАНК» сплачені в повному обсязі єдиним акціонером.

Мета Банку при управлінні капіталом полягає як у дотриманні нормативних вимог щодо капіталу, встановлених Національним банком України, так й у забезпеченні спроможності Банку функціонувати як безперервно діюче підприємство.

Політика Банку щодо управління капіталом передбачає підтримку його розміру на рівні, необхідному та достатньому для забезпечення належної довіри з боку кредиторів та інших учасників ринку, а також розвитку бізнесу в майбутньому. При цьому враховується вплив рівня капіталу на прибутки акціонерів, у зв'язку з чим Банк визнає необхідність підтримання балансу між підвищенням прибутковості, що є можливим в результаті погіршення співвідношення запозиченого та власного капіталу, та перевагами й стабільністю, які забезпечуються за рахунок стійкості позиції капіталу.

Протягом 2019 року Банк відповідав усім нормативним вимогам щодо капіталу, встановленим Національним банком України. Станом на 31.12.2019 року:

- значення нормативу регулятивного капіталу (Н1) становило 292,4 млн.грн. при мінімально необхідному значенні 200,0 млн.грн.;
- значення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) становило 52,5% при нормативному значенні 10%;
- значення нормативу достатності основного капіталу (Н2) становило 42,2% при нормативному значенні 7%.

Стратегія управління банківськими ризиками у АТ «МОТОР-БАНК» (далі - Стратегія) визначає основні цілі, завдання та принципи управління ризиками, які виникають за всіма напрямками діяльності Банку на всіх організаційних рівнях, та встановлює мінімальні вимоги щодо організації в Банку ефективної, комплексної та адекватної системи управління ризиками.

Метою Стратегії є діяльність Банку, спрямована на підвищення ролі ідентифікації, моніторингу, оцінки і мінімізації ризиків у банківській діяльності, прийняття упереджувальних заходів по запобіганню втрати Банком активів, доходів, прибутку, капіталу, підтримання належного рівня капіталу, платоспроможності та ліквідності; відповідальне ставлення до коштів клієнтів та акціонерів, гарантоване виконання усіх зобов'язань перед клієнтами та контрагентами Банку.

Наглядова рада Банку АТ «МОТОР-БАНК» визначає загальну стратегію управління ризиками, затверджує та здійснює перегляд Стратегії, встановлює загальний рівень ризик-апетиту Банку, затверджує перелік лімітів щодо кожного виду ризиків та процедуру ескалації порушень лімітів ризику.

Правління Банку забезпечує виконання завдань, рішень Наглядової ради Банку щодо впровадження системи управління ризиками, уключаючи стратегію та політику управління ризиками, культуру управління ризиками, процедури, методи та інші заходи ефективного управління ризиками. Правління Банку визнає та виконує вимоги щодо незалежного виконання обов'язків підрозділами управління ризиками і контролю за дотриманням норм (комплаєнс) і не втручається у виконання ними своїх обов'язків. Правління Банку затверджує значення лімітів щодо кожного виду ризиків, або делегує частину своїх функцій і повноважень постійно діючим профільним комітетам – Комітету з управління активами і пасивами (КУАП) та Кредитному комітету – в Операційні ризики належать до компетенції Правління.

Наглядова рада Банку та Правління Банку АТ «МОТОР-БАНК»з

метою дотримання як керівниками Банку, так і іншими працівниками Банку культури управління ризиками створюють необхідну атмосферу (tone at the top) шляхом:

- визначення та дотримання корпоративних цінностей, а також здійснення нагляду за дотриманням таких цінностей;
- забезпечення розуміння як керівниками Банку, так і іншими працівниками Банку їх ролі під час управління ризиками з метою досягнення цілей діяльності Банку, а також відповідальності за порушення встановленого рівня ризик-апетиту;
- просування обізнаності щодо ризиків шляхом забезпечення систематичного інформування всіх підрозділів Банку про стратегію, політику, процедури з управління ризиками та заохочення до вільного обміну інформацією і критичної оцінки прийняття ризиків Банком;
- отримання підтверджень, що керівники та інші працівники Банку, проінформовані про дисциплінарні санкції або інші дії, які застосовуватимуться до них у разі неприйнятної поведінки/порушення в діяльності Банку.

Основними цілями Стратегії є:

- визначення основних принципів управління ризиками;
- встановлення єдиної методології виявлення (ідентифікації) та оцінки (вимірювання) ризиків при проведенні банківських операцій і вживання заходів з їх оптимізації;
- розмежування функцій та відповідальності Наглядової ради і Правління Банку, профільних комітетів та підрозділів Банку в процесі управління ризиками;
- створення ефективної системи підтримки та прийняття управлінських рішень з урахуванням рівня ризиків, властивих банківським операціям;
- забезпечення проведення банківських операцій у відповідності до встановлених внутрішніх процедур (політик, положень, методик тощо);

- забезпечення виконання вимог Національного банку щодо нормативів та інших обмежень;
- ефективна взаємодія підрозділів Банку на всіх організаційних рівнях в процесі управління ризиками;
- забезпечення життєздатності Банку в кризових ситуаціях;
- оптимізація очікуваних прибутків і збитків;
- зростання фінансової стійкості, кредитного рейтингу та іміджу Банку.

Основними принципами управління ризиками у Банку є:

- 1) ефективність – забезпечення об'єктивної оцінки розміру ризиків Банку та повноти заходів щодо управління ризиками з оптимальним використанням фінансових ресурсів, персоналу та інформаційних систем щодо управління ризиками Банку;
- 2) своєчасність – забезпечення своєчасного (на ранній стадії) виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення всіх видів ризиків на всіх організаційних рівнях;
- 3) структурованість – чіткий розподіл функцій, обов'язків і повноважень з управління ризиками між усіма структурними підрозділами та працівниками Банку, та їх відповідальності згідно з таким розподілом;
- 4) розмежування обов'язків (відокремлення функції контролю від здійснення операцій Банку) – уникнення ситуації, за якої одна й та сама особа здійснює операції Банку та виконує функції контролю;
- 5) усебічність та комплексність – охоплення всіх видів діяльності Банку на всіх організаційних рівнях та в усіх його структурних підрозділах, оцінка взаємного впливу ризиків;
- 6) пропорційність – відповідність системи управління ризиками бізнес-моделі Банку, його системній важливості, а також рівню складності операцій, що здійснюються Банком;
- 7) незалежність – свобода від обставин, що становлять загрозу для неупередженого виконання підрозділом з управління ризиками та

підрозділом контролю за дотриманням норм (комплаєнс) своїх функцій;

8) конфіденційність – обмеження доступу до інформації, яка має бути захищеною від несанкціонованого ознайомлення;

9) прозорість – оприлюднення Банком інформації щодо системи управління ризиками та профілю ризику

АТ «МОТОР-БАНК» на постійній основі здійснює виявлення, ідентифікацію, оцінку, моніторинг, контроль та мінімізацію всіх видів ризиків, на які він наражається/може наражатися під час діяльності.

З метою побудови ефективної системи ризик – менеджменту в Банку та усвідомлення ризиків всіма відповідальними виконавцями, Банк забезпечує комплексну оцінку основних видів ризиків, на які він наражається/може наражатися.

Найбільш суттєвим ризиком Банк визначає кредитний ризик – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання боржником/контрагентом узятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору.

Рівень ризику Банку визначається системою зовнішніх лімітів (нормативним рівнем прийняття ризику) та системою внутрішніх лімітів для суттєвих ризиків, що піддаються кількісному вимірюванню.

Система зовнішніх лімітів (нормативний рівень прийняття ризику) визначається системою економічних нормативів, встановлених Національним банком.

Система внутрішніх лімітів використовується з метою встановлення певних обмежень стосовно розподілу сукупного ризику всередині Банку, обмеження сукупного рівня ризику Банку та рівня ризику за окремими видами ризиків.

Основним завданням розвитку системи управління ризиками на 2020 рік АТ «МОТОР-БАНК» визначав функціонування системи управління ризиками у відповідності до Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах,

затвердженого Постановою НБУ № 64 від 11.06.18 р.

Звіти про фінансовий стан (баланс) і про прибуток чи збиток та інший сукупний дохід АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. подано в табл. А.1 і А.2 додатку А.

Динаміка власного капіталу АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. подано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка власного капіталу АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр., тис грн

Назва статті	2017 рік	2018 рік	Відн. зміна 2018 р. до 2017 р.	2019 рік	Відн. зміна 2019 р. до 2018 р.
Акціонерний капітал	200 000	200 000	0,00	200 000	0,00
Емісійний дохід	39 021	39 012	0,00	39 012	0,00
Резервні та інші фонди банку	4 247	4 334	2,04	6 098	40,07
Нереалізований (збиток)/прибуток від інвестиційних цінних паперів	32 186	66 740	107,35	87 024	30,39
Усього власного капіталу	275 445	310 086	12,53	332 134	7,11

Власний капітал банку у 2019 році зріс у порівнянні з 2018 роком на 22 048 тис грн, або на 7,11%, в основному за рахунок нереалізованого прибутку від інвестиційних цінних паперів на суму 20 284 тис грн, або на 30,39%. Слід зазначити, що власний капітал Банку у 2017 році складав величину у розмірі 275 454 тис грн, який покривався акціонерним капіталом у розмірі 200 000, 00 тис грн.

Наочно динаміка основних статей власного капіталу АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. подано на рис. 2.1.

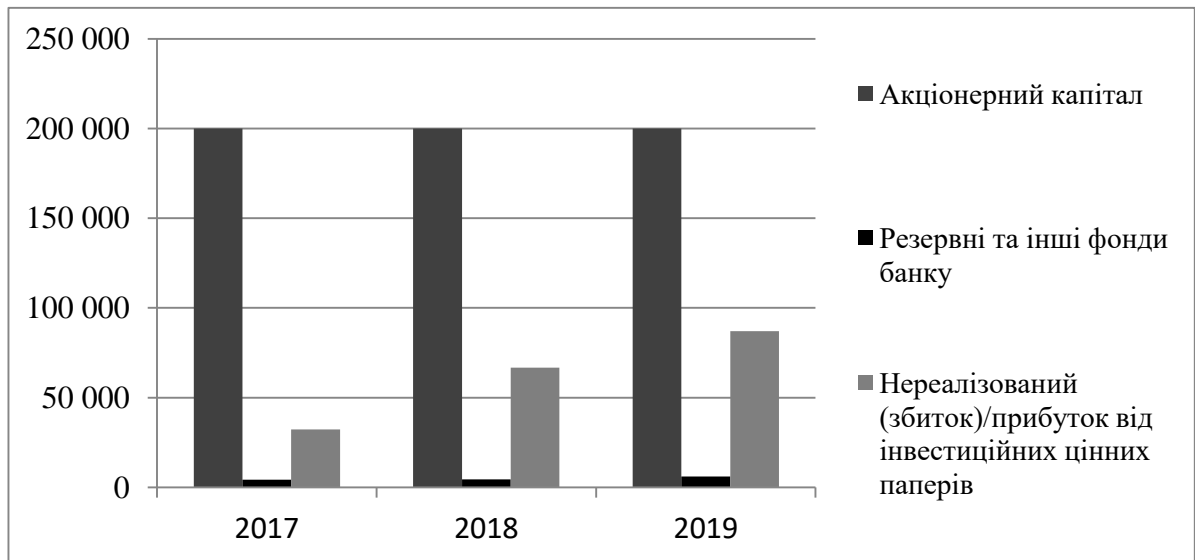

Рис. 2.1 – Динаміка основних статей власного капіталу АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр., тис грн

У загальному обсязі ресурсів, якими володіє Банк, переважають зобов'язання банку.

Під зобов'язаннями банку слід розуміти вимоги до активів банківської установи, що зобов'язують її сплатити фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому. В економічній літературі зобов'язання поділяють на залучені та запозичені кошти. Залучені кошти є найбільшою частиною зобов'язань банку. Це основне джерело формування ресурсів банку, які спрямовуються на проведення активних операцій.

До залучених коштів банку належать залишки коштів на поточних, бюджетних рахунках клієнтів, депозитні вклади фізичних та юридичних осіб, вклади до запитання, залишки на пластикових платіжних картах, кредиторська заборгованість тощо [23, с. 59-60].

У банківській практиці залучені кошти називають депозитними зобов'язаннями. Депозит (вклад) – це зобов'язання банку за тимчасово залученими коштами фізичних і юридичних осіб або цінними паперами за відповідну плату. Депозити утворюються за рахунок вкладу в банк суми грошей готівкою або у безготівковій формі, у вигляді цінного папера, що

належить до оплати. Практично всі клієнтські рахунки в пасиві називаються депозитними. Депозитним може бути будь-який рахунок, відкритий клієнтові в банку, на якому зберігаються його грошові кошти. У світовій практиці їх частка в структурі пасивів становить від 60 до 80% [23, с. 60].

Динаміка та структура зобов'язань АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. подано в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка та структура зобов'язань АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

Назва статті	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	абс. вел., млн грн	частка, %	абс. вел., млн грн	частка, %	абс. вел., млн грн	частка, %
Кошти клієнтів	1 048,82	99,40	1 096,62	99,05	880,83	98,99
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	-	0,00	1,41	0,13	0,97	0,11
Резерви за зобов'язання	-	0,00	0,52	0,05	0,51	0,06
Інші зобов'язання	6,23	0,60	8,53	0,77	7,49	0,84
Усього зобов'язань	1 055,05	100,00	1107,07	100,00	889,80	100,00

Дані табл. 2.3 свідчать про те, що загальна сума зобов'язань Банку у 2017-2019 рр. зменшилася, причому у 2019 році більшими темпами, ніж у 2018 році. За іншими статтями в основному було зменшення надходжень.

В структурі зобов'язань банку на протязі аналізованого періоду значну частку складають кошти клієнтів, що відповідає характерному для банку типу депозитної політики. Так, їх частка у 2019 році складала 99,40%, у 2018 році – 99,05% та у 2017 році – 99,4%. При цьому резерви та інші зобов'язання займають незначну частку в структурі зобов'язань банку (1,11% у 2019 році, 0,95% – у 2018 році та у 2017 році – 0,6%). Заборгованість перед НБУ відсутня.

Динаміка структури основних статей зобов'язань АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. подано на рис. 2.2.

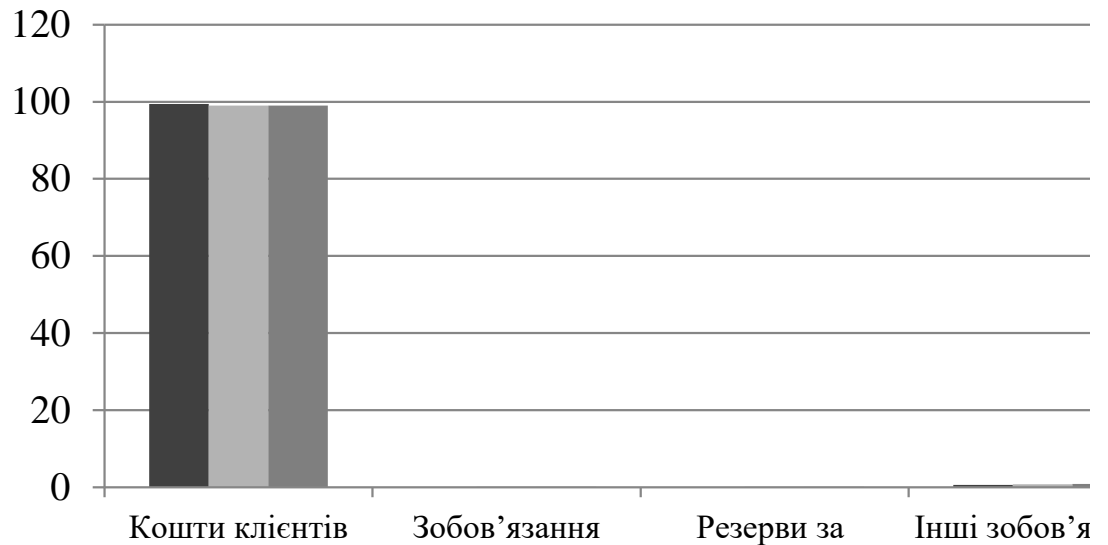

Рис. 2.2 – Динаміка структури основних статей зобов'язань АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр., млн грн

Фінансовий потенціал комерційного банку характеризується обсягом і структурою його необоротних та оборотних активів, що формуються за рахунок готівкових фінансових ресурсів (як власних, так залучених і позичених). Обґрунтоване оптимальне розміщення фінансових ресурсів під час здійснення активних операцій є одним з найважливіших принципів забезпечення фінансової стабільності, платоспроможності та ліквідності банку. Активні операції являють собою розміщення банками власного капіталу та залучених ресурсів з метою отримання прибутку, забезпечення діяльності та підтримання необхідного рівня ліквідності [23, с. 107].

Динаміка складу активів АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. подано в табл. 2.4.

Аналіз динаміки та структури активів Банку показав, що за аналізований період (2017-2019 рр.) величина активів зменшилася на 105,31 млн. грн, або на 7,91%, при цьому, у 2018 році у порівнянні з 2017 роком величина активів збільшилася на 86,66 млн. грн, або на 6,51%, а у 2019 році

Таблиця 2.4 – Динаміка складу активів АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

Назва статті	2017 рік	2018 рік	2019 рік
--------------	----------	----------	----------

	абс. вел., млн грн	частка, %	абс. вел., млн грн	частка, %	абс. вел., млн грн	частка, %
Грошові кошти та їх еквіваленти	63,91	4,80	118,30	8,34	226,28	18,47
Заборгованість банків	100,12	7,55	232,34	16,39	-	0,00
Кредити та аванси клієнтам	655,24	49,95	676,96	47,68	666,46	54,40
Фінансові інвестиції за амортизованою собівартістю	440,51	31,71	300,77	21,22	260,39	21,25
Інвестиційна нерухомість	0,050	0,00	0,048	0,00	0,045	0,00
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку	0,82	0,06	0,035	0,00	-	0,00
Відстрочений податковий актив	0,59	0,04	0,70	0,50	0,68	0,5
Основні засоби та нематеріальні активи	39,44	3,19	54,59	3,85	50,08	4,09
Інші активи	25,87	2,17	33,42	2,36	18,17	1,48
Необоротні активи, утримувані для продажу	3,96	0,29	-	0,00	3,08	0,30
Усього активів	1330,50	100,00	1417,16	100,00	1225,19	100,00

у порівнянні з 2018 роком зменшилася – на 191,97 млн. грн, або на 13,54%.

Водночас спостерігалася нестійка динаміка статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» – у 2018 році у порівнянні з 2017 роком величина збільшилася на 54,39 млн. грн, або на 85,1%, у той час як у 2019 році у порівнянні з 2018 році величина збільшилася на 107,98 млн. тис. грн, або на 91,27%. Відбулося зменшення статті «Фінансові інвестиції за амортизованою собівартістю» на протязі аналізованого періоду: у 2018 році у порівнянні з 2017 роком величина зменшилася на 139,74 млн. грн, або на 31,72%, а у 2019 році у порівнянні з 2018 році величина зменшилася на 40,38 млн. грн, або на 13,42%.

Динаміка структури основних статей активу АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. подано на рис. 2.3.

На протязі аналізованого періоду найбільш значущою статтею є стаття «Кредити та аванси клієнтам», що у 2019 році склала 54,40%, і яка збільшилася у порівнянні з 2017 роком на 1,71%.

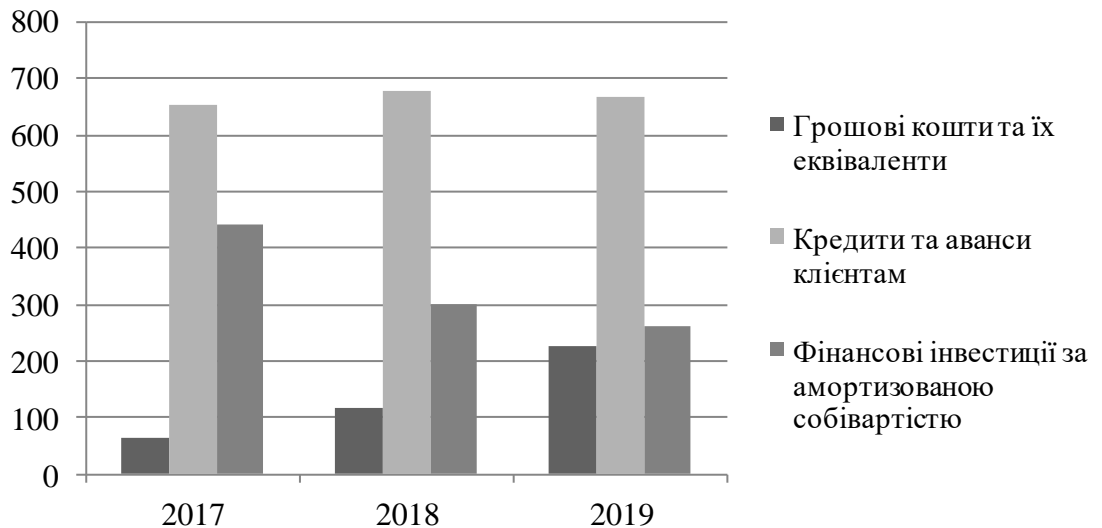

Рис. 2.3 – Динаміка структури основних статей активу АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

За статтею «Кредити та аванси клієнтам» спостерігається нестійка динаміка. За часткою в структурі активів ця стаття посідає перше місце.

Динаміка складових статті «Кредити та аванси клієнтам» подано в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Кредити та аванси клієнтам АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр., тис. грн

№	Назва статті	2017 рік	2018 рік	2019 рік
1	Кредити, що надані органам державної влади та місцевого самоврядування	-	-	-
2	Кредити, надані юридичним особам	691 535	676 321	666 457
3	Іпотечні кредити фізичних осіб	97	10	-
4	Кредити, надані фізичним особам на поточні потреби	4 870	3 235	-
5	Резерв під знецінення кредитів	(19 543)	(24 323)	-
6	Всього кредитів та авансів клієнтам	676 959	655 243	666 457

Як свідчать дані табл. 2.5, зростання за аналізований період величини кредитів та авансів клієнтам на 25 078,00 тис. грн, або на 3,62%, відбулося в основному за рахунок статей «Кредити та заборгованість клієнтів, які обліковуються за амортизованою собівартістю». Корегують величину

кредитів та авансів клієнтам значні суми резерв на знецінення кредитів.

За аналізований період збільшилася частка статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» з 4,8% до 18,47%, що позитивно характеризує діяльність Банку щодо реалізації політики підтримання ліквідності балансу.

Динаміка грошових коштів та їх еквівалентів АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр., тис. грн подано в табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Грошові кошти та їх еквіваленти АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр., тис. грн

№	Назва статті	2017 р.	2018 р.	2019 р.
1	Готівкові кошти	44 357	78 146	80 239
2	Кошти в Національному банку України (крім обов'язкових резервів)	19 551	38 610	40 152
3	Кореспондентські рахунки у банках:	-	233 441	107 876
	- України		229 262	101 869
	- інших країн		4 179	6 007
4	Резерв за грошовими коштами та їх еквівалентами	-	(1 097)	(440)
5	Усього грошових коштів та їх еквівалентів за мінусом резервів	63 908	350 642	226 285

Як свідчать дані табл. 2.6, за всіма статтями, крім «Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» в банках», у 2019 році спостерігалось збільшення. Зменшення величини статті «Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» в банках» пояснюється значним скороченням величини коштів на кореспондентських рахунках, депозитах «овернайт» у банках інших країн.

Таким чином, аналіз динаміки активів Банку АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. свідчить про зменшення загального обсягу активів, що пояснюється зменшення статей, «Грошові кошти та їх еквіваленти», «Фінансові інвестиції за амортизованою собівартістю». Це, в свою чергу, характеризує діяльність Банку щодо зменшення темпів приросту ресурсної бази як ефективну, але необхідно зауважити стосовно нарощення активних операцій, яке повинно здійснюватися враховуючи рівень ризиків та значну міру залежності банку від його власників.

Аналіз динаміки пасивів АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. свідчить про зменшення загального обсягу пасивів, що було обумовлено зменшення зобов'язань.

Структура пасивів АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. подано в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Структура пасивів АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

Назва статті	2017 рік	2018 рік		2019 рік	
		абс. вел., тис грн	частка, %	абс. вел., тис грн	частка, %
Усього зобов'язань	1 055 053	1 107 077	78,11	889 060	72,56
Всього капіталу	275 445	310 086	21,89	332 134	27,43
Усього зобов'язань та власного капіталу	1 330 498	1 417 163	100,00	1 225 194	100,00

Що стосується структури пасивів, то за аналізований період в ній відбулися зміни у бік збільшення частки власного капіталу з одночасним зменшенням питомої ваги зобов'язань. Аналіз власного капіталу довів, що за визначений період він зріс у першу чергу за рахунок скорочення накопиченого дефіциту.

Що стосується динаміки зобов'язань банку, то на зменшення їх загального обсягу вплинуло скорочення величини таких статей: «Заборгованість перед НБУ», «Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями». Щодо структури зобов'язань, то у ній переважали кошти клієнтів.

Далі проаналізуємо фінансові результати та фінансовий стан АТ «МОТОР-БАНК».

2.2 Аналіз фінансових результатів діяльності банку АТ «МОТОР-БАНК»

Фінансовим результатом діяльності комерційного банку є прибуток,

який залежить переважно від співвідношення його доходів і витрат. Фінансові результати діяльності банку характеризують ефективність функціонування банку. Різні сторони діяльності банку одержують закінчену грошову оцінку в системі показників фінансових результатів. Узагальнено ці показники представлені у звіті про фінансові результати (про прибутки і збитки). Основне призначення системи показників фінансових результатів банку полягає у всебічному, комплексному відображенні підсумків їх діяльності.

Прибуткова діяльність банку дає можливість керівництву збільшити капітал банку, що в свою чергу підвищує рівень фінансової стійкості установи.

Аналіз динаміки фінансових результатів АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. наведено в табл. 2.8.

Зазначимо, що 2017 рік АТ «МОТОР-БАНК» закінчив з прибутком на суму 1 737 тис. грн. У 2018 році Банк отримав прибуток у розмірі 35 273 тис. грн, при цьому зменшив величину чистого прибутку у 2019 році до 22 048 тис. грн, тобто на 37,49%. Загальні доходи банку збільшилися. Це говорить про збільшення масштабів діяльності банку на ринку фінансових послуг та розширення видів банківських продуктів. При цьому стаття «Процентні доходи» мали нестійку динаміку. Доходи за виплатами та комісійними мали позитивну динаміку, а інші доходи мали від'ємну динаміку.

В структурі доходів найбільшу частку займали процентні доходи (59,37% у 2019 році). Наступною статтею за значимістю є доходи за виплатами та комісійними (37,82% у 2019 році).

Аналіз динаміки витрат (табл. 2.8) свідчить про зниження загального їх обсягу у 2019 р. на 18,55%, що пов'язано зі скороченням процентних витрат.

Таблиця 2.8 – Динаміка фінансових результатів АТ «МОТОР-БАНК»
у 2017-2019 рр., тис грн

Назва статті	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відносна зміна, %	
				2018/ 2017	2019/ 2018
Процентні доходи	78 733	144 768	126 153	83,87	-12,85
Процентні витрати	(29 712)	(67 459)	(42 908)	127,04	- 36,39
Чистий процентний дохід	49 021	77 309	83 245	157,70	7,67
Комісійні доходи	28 207	46 817	43 477	65,97	-7,24
Комісійні витрати	(10 849)	(8 686)	(10 361)	19,93	-19,28
Чистий прибуток/(збиток) від операцій з іноземною валютою	5 174	7 783	7 041	50,42	-9,53
Чистий прибуток / збиток від переоцінки іноземної валюти	1 586	(311)	(1 177)	-119,6	-278,45
Доходи (витрати) , які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	(2487)	(106)	-	104,26	-
Доходи (витрати) , які виникають під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	-	104	102	100,00	-1,92
Чисте збільшення (зменшення) резервів під знецінення дебіторської заборгованості	25	(1 149)	1 566	- 4 596	236,29
Чисте збільшення (зменшення) резервів під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	-	4 440	4	100,00	-99,9
Чистий прибуток/збиток від припинення визнання фінансових активів, які обліковуються за амортизованою собівартістю	-	(444)	-	-100,00	100,00
Інші операційні доходи	1 064	802	1 395	-24,62	73,94
Адміністративні та інші операційні витрати	(73 683)	(82 849)	(97 412)	-12,64	-17,57
Прибуток (збиток) до оподаткування	5 527	43 710	27 880	690,84	-36,21
Витрати на податок на прибуток	(3 790)	(8 437)	(5 832)	-122,61	99,30
Прибуток (збиток) від діяльності, що триває	1 737	35 273	22 048	1 930,68	-37,49
Інший сукупний дохід	-	-	-	-	-
Усього сукупного доходу	1 737	35 273	22 048		-37,49

Результативним показником діяльності банку є величина одержаного прибутку. Рівень окупності прибутком статутного та загального капіталу, активів (у тому числі дохідних), а також витрат банку характеризує їх рентабельність. Проаналізуємо відносні показники, що характеризують ефективність управління банком.

Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують ефективність діяльності банку подано в табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують ефективність діяльності банку [23, с. 576]

Назва показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника визначає
Рентабельність за чистим прибутком		
1. Рентабельність активів, %	$R_a = \frac{ЧП}{Азаг}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічних активів у цілому (Азаг)
2. Рентабельність дохідних активів, %	$R_{д.а} = \frac{ЧП}{Ад}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічних дохідних активів (Ад)
3. Рентабельність загального капіталу, %	$R_{з.к} = \frac{ЧП}{Кзаг}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічного загального капіталу (Кзаг)
4. Рентабельність статутного фонду (акціонерного капіталу), %	$R_{а.к} = \frac{ЧП}{Ка.к}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічного акціонерного капіталу (Ка.к)
5. Рентабельність діяльності за витратами, %	$R_v = \frac{ЧП}{Взаг}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) усіх витрат банку (Взаг)
6. Продуктивність праці середньорічного працівника, грн/чол.	$R_{пр} = \frac{ЧП}{СП}$	Рівень чистого прибутку (ЧП) на одного середньорічного працівника (СП)

Одним із факторів зниження рентабельності дохідних активів є зростання їх середньорічного обсягу, тоді як зростання чистого прибутку відбувається нижчими темпами. При цьому, значне зростання дохідних активів – позитивне явище і свідчить про перспективність їх менеджменту в наступному періоді.

Рентабельність загального капіталу, як і статутного фонду, характеризує діяльність банку з погляду ефективності управління щодо розміщення активів, тобто їх можливості приносити дохід. Варто звернути увагу, що випадки різкого зростання цього показника можуть свідчити

про наявність операцій з високим рівнем кредитного ризику, різкі зміни в зменшенні можуть відображати високий рівень іммобілізації активів і, як наслідок, ризик втрат оперативного мобільного управління активами. Водночас плавні зміни при виникненні будь-якого тренду (зміни) можуть свідчити про кваліфіковано сформовану структуру активів банку.

Рентабельність діяльності банку за витратами є головним показником, узагальнює його діяльність, бо тільки рівень витрат і доходів формують як рівень балансового, так і чистого прибутку. Усі інші показники рентабельності є похідними, і їх визначення можливе лише тоді, коли на основі доходів і витрат одержаний прибуток.

Продуктивність праці – показник, що характеризує величину чистого прибутку на одного середньорічного працівника. Порівняно з іншими розглянутими вище показниками, що характеризують ефективність управління банком, застосовується в практиці банківської діяльності меншою мірою, бо його рівень не відображає, так як в інших галузях економіки, досягнутий рівень, а тільки додатково розкриває роль персоналу в результатах діяльності [23, с. 577].

Вихідні дані та розрахунок коефіцієнтів рентабельності АТ «МОТОР-БАНК» наведено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Вихідні дані та розрахунок коефіцієнтів рентабельності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

Назва показника	Ум. познач.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відносна зміна в % або абсолютна зміна	
					2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7
Вихідні дані, тис. грн						
1. Чистий прибуток (збиток)	<i>ЧП (ЧЗ)</i>	1 737	35 273	22 048	1930,0	-37,49
2. Середньорічні активи	<i>Азаг</i>	1 330 498	1 417 163	1 225 194	6,51	-13,54

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6	7
3. Середньорічні дохідні активи	<i>Ад</i>	1 095 751	977 727	926 844	-10,77	-5,20
4. Середньорічний загальний капітал	<i>Кзаг</i>	275 445	310 086	332 134	12,57	7,11
5. Середньорічний статутний фонд (акціонерний капітал)	<i>Ка.к</i>	200 000	200 000	200 000	0,00	0,00
6. Загальні витрати	<i>Взаг</i>	78 047	102 321	84 574	31,1	-17,34
7. Середньорічна чисельність працівників, осіб	<i>СЧП</i>	180	182	187	1,11	2,72
Коефіцієнти ефективності за чистим прибутком						
1. Рентабельність активів, % (ряд. 1 : ряд. 2)	<i>Ра</i>	0,1	2,48	1,8	2,38	-0,68
2. Рентабельність дохідних активів, % (ряд. 1 : ряд. 3)	<i>Рд.а</i>	0,16	3,60	2,38	3,44	-1,22
3. Рентабельність загального капіталу, % (ряд. 1 : ряд. 4)	<i>Рз.к</i>	0,63	11,37	6,63	10,47	-4,47
4. Рентабельність статутного фонду (акціонерного капіталу), % (ряд. 1 : ряд. 5)	<i>Ра.к</i>	0,86	17,63	11,02	16,77	-6,61
5. Рентабельність діяльності по витратах, % (ряд. 1 : ряд. 6)	<i>Рв</i>	2,22	34,47	26,06	32,25	-8,41
6. Продуктивність праці середньо-річного працівника, тис. грн/чол. (ряд. 1 : ряд. 7)	<i>Рпр.</i>	9,65	193,81	117,90	100,08	-39,16

Таким чином, АТ «МОТОР-БАНК» працював рентабельно у 2018-2017 рр., що говорить про ефективну діяльність у сфері управління Банком за цей період. Але 2019 рік для банку був нерентабельним за рахунок зниження прибутку.

2.3 Аналіз фінансового стану банку АТ «МОТОР-БАНК»

Огляд методичної літератури з аналізу банківської діяльності та

ознайомлення з практикою безпосередньо в банках свідчить, що на сьогодні єдина система показників, які в узагальнюючому вигляді характеризують їх фінансовий стан, остаточно ще не склалася. Кожний банк використовує свої самостійно розроблені методики, що включають різні показники, які часто суттєво різняться. Оціночні показники являють собою коефіцієнти, що розраховуються на основі даних балансу комерційного банку та звіту про прибутки і збитки.

Оцінку фінансового стану банку здійснимо з використанням основних груп показників: ліквідності; фінансової стійкості; ділової активності.

Під ліквідністю банку розуміють його здатність швидко перетворювати свої активи в грошові кошти з мінімальною втратою їх вартості з метою своєчасного виконання своїх зобов'язань.

Причиною важливості підтримання належної ліквідності комерційного банку є сама специфіка його діяльності: він оперує великою масою чужих грошей, які в будь-який момент можуть бути вилучені їх власниками.

Ліквідність банку визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел та напрямів використання коштів, зокрема таких, як видача кредитів та здійснення витрат.

Отже, ліквідність банку ґрунтується на постійному підтриманні об'єктивного необхідного співвідношення між трьома її складовими – власним капіталом банку, залученими та розміщеними ним коштами через оперативне управління їх структурними елементами.

Джерелами коштів для виконання зобов'язань банку є грошові кошти банку (готівка в касі та кошти на кореспондентських рахунках), активи, що можуть бути швидко перетворені в грошові кошти, міжбанківські кредити, які за необхідності можуть бути отримані з міжбанківського ринку чи від Центрального банку [46, с. 153-155].

З метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової

надійності банків Національний банк України встановлює для всіх комерційних банків економічні нормативи. Серед них є і нормативи ліквідності, виконання яких покликане забезпечити достатню ліквідність комерційних банків, допомагає проаналізувати здатність комерційного банку виконувати свої зобов'язання, а в динаміці – ще й оцінити тенденції змін ліквідності банку, знання яких є необхідною передумовою якісного управління ліквідністю, а отже, й доброго фінансового стану банку, стабільності всієї банківської системи.

Національний банк України установив такі нормативи ліквідності:

1) норматив миттєвої ліквідності ($H4$) встановлюється для контролю за здатністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів (коштів у касі та на кореспондентських рахунках). Він визначається як співвідношення суми коштів у касі та на кореспондентських рахунках ($A_{вл}$) до зобов'язань банку, що обліковуються за поточними рахунками ($Зп$), за формулою:

$$H4 = \frac{A_{вл}}{Зп} . \quad (2.1)$$

До зобов'язань, що обліковуються за поточними рахунками, належать кошти до запитання інших банків, розміщені в банку (у тому числі кошти НБУ), кошти бюджетів, кошти до запитання юридичних та фізичних осіб, кошти на клірингових та транзитних рахунках.

Нормативне значення нормативу $H4$ має бути не меншим ніж 20%;

2) норматив поточної ліквідності ($H5$) встановлюється для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку.

Для розрахунку нормативу поточної ліквідності враховуються вимоги і зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до 30 днів (включно). Цей норматив визначається як співвідношення активів первинної та вторинної ліквідності терміном погашення до 30 днів ($A_{пв}$) до зобов'язань

банку з кінцевим строком погашення до 30 днів (3) за формулою:

$$H5 = \frac{A_{не}}{3}. \quad (2.2)$$

До активів первинної та вторинної ліквідності в розрахунку нормативу поточної ліквідності належать: готівкові кошти; банківські метали; кошти на кореспондентських рахунках, відкриті в Національному банку та інших банках; строкові депозити, розміщені в Національному банку та інших банках; боргові цінні папери, що рефінансуються та емітовані Національним банком, у портфелі банку на продаж та на інвестиції; боргові цінні папери в портфелі банку на продаж та на інвестиції; надані кредити.

До зобов'язань належать: кошти до запитання; короткострокові та довгострокові кредити, які одержані від Національного банку та інших банків; кошти бюджету України; строкові депозити інших банків та клієнтів; цінні папери власного боргу, емітовані банком; субординований борг банку; зобов'язання і вимоги за всіма видами гарантій, порук, авалів; зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам і банкам.

Нормативне значення нормативу H5 має бути не менше ніж 40%;

3) норматив короткострокової ліквідності (H6) встановлюється для контролю за здатністю банку виконувати прийняті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів.

Норматив короткострокової ліквідності визначають як співвідношення ліквідних активів терміном погашення до одного року (A_l) до короткострокових зобов'язань терміном погашення до одного року ($З_k$) за формулою:

$$H6 = \frac{A_l}{З_k}. \quad (2.3)$$

До ліквідних активів у розрахунку нормативу короткострокової ліквідності включаються: готівкові кошти; банківські метали; кошти на кореспондентських рахунках, відкриті в Національному банку та інших банках; короткострокові депозити, розміщені в Національному банку та інших банках; короткострокові кредити, надані іншим банкам.

До короткострокових зобов'язань належать: кошти до запитання; кошти бюджету України; короткострокові кредити, одержані від Національного банку та інших банків; короткострокові депозити інших банків і клієнтів; короткострокові цінні папери власного боргу, емітовані банком; зобов'язання і вимоги за всіма видами гарантій, авалів; зобов'язання з кредитування, які надані банкам і клієнтам.

Нормативне значення нормативу Н6 має бути не менше ніж 20%.

Коефіцієнти, які характеризують ліквідність, аналізуються в динаміці, що дає змогу виявити загальні тенденції в зміні ліквідності банківської системи та окремого банку.

У табл. 2.11 наведено вихідні дані та розрахунок нормативів ліквідності АТ «МОТОР-БАНК».

Таблиця 2.11 – Вихідні дані та розрахунок нормативів ліквідності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

Назва показника	Ум. познач.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відносна зміна, %	
					2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7
Вихідні дані, тис грн						
1. Високоліквідні активи (ГК в касі та на коррахунках)	<i>Авл</i>	63 908	118 298	118 849	85,11	0,46
2. Зобов'язання за поточними рахунками	<i>Зп</i>	198703	224561	240872	13,01	7,26
3. Активи первинної та вторинної ліквідності	<i>Апв</i>	1 254 777	1 328 369	1 153 129	5,86	-13,19

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5	6	7
4. Зобов'язання банку терміном погашення 30 днів	3	201494	224926	241071	11,63	7,12
5. Активи ліквідні терміном погашення до одного року	<i>Ал</i>	156867	230490	260324	46,93	12,94
6. Короткострокові зобов'язання терміном погашення до одного року	<i>Зк</i>	203442	224947	241205	10,58	7,23
Розрахунок коефіцієнтів					Оптимальне значення	
1. Норматив миттєвої ліквідності, частка од.	<i>Н4</i>	0,151	0,113	0,114	не менше 0,20	
2. Норматив поточної ліквідності, частка од.	<i>Н5</i>	0,631	0,859	1,068	не менше 0,40	
3. Норматив короткострокової ліквідності, частка од.	<i>Н6</i>	0,770	1,025	1,079	не менше 0,20	

За розрахованими коефіцієнтами, у 2017-2019 рр. банк дотримувався нормативних вимог НБУ щодо поточної і короткострокової ліквідності та забезпечував активами свою здатність погашати вимоги перед кредиторами по господарській діяльності та акціонерами.

Динаміка величин нормативів ліквідності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. подано на рис. 2.4.

Оцінимо також ділову активність банку, яку рекомендують визначити через аналіз взаємозв'язку оцінки ресурсного потенціалу банку (пасивів) і його використання як у цілому в активах, так і його окремих вкладень в інвестиції, в кредитний портфель, у матеріально-технічне забезпечення [23, с. 562].

Ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти й ефективністю та раціональністю їх розміщення.

Показники ділової активності дають змогу інтерпретувати стан і використання банком економічного потенціалу, тобто наявних і прихованих можливостей, і вагомість взятих на себе ризиків господарювання.

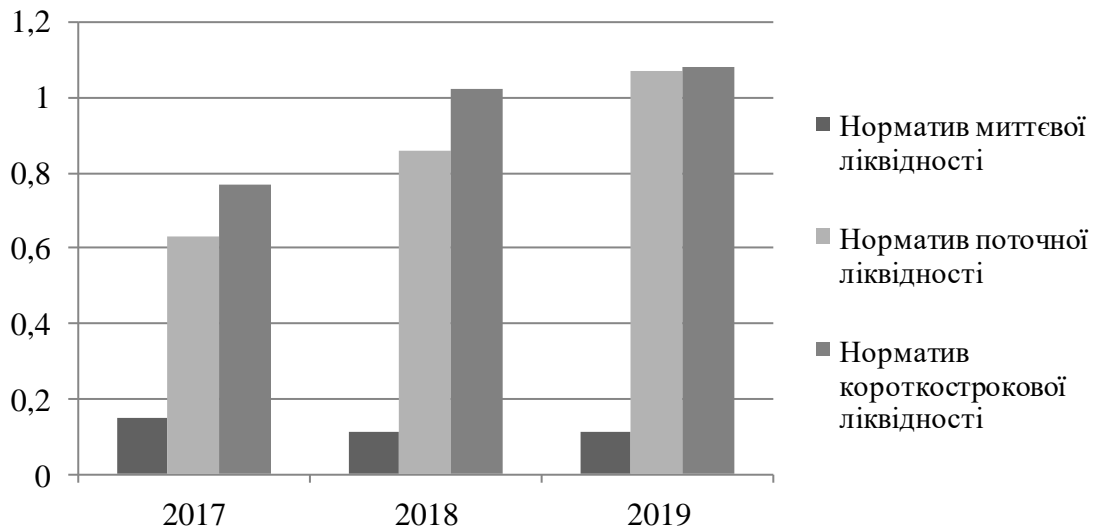

Рис. 2.4 – Динаміка величин нормативів ліквідності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

Узагальнення коефіцієнтів, алгоритм розрахунку та їх економічний зміст наведено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують ділову активність банку [23, с. 563]

№	Назва показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника
1	2	3	4
а) в частині пасивів			
1	Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	$K_{зк} = \frac{Зк}{П_{заг}}$	Питома вага залучених коштів ($Зк$) у загальних пасивах ($П_{заг}$)
2	Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	$K_{змбк} = \frac{МБК}{П_{заг}}$	Питома вага одержаних міжбанківських кредитів ($МБК$) у загальних пасивах ($П_{заг}$)
3	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	$K_{зда} = \frac{Да}{Зк}$	Співвідношення дохідних активів ($Да$) і залучених коштів ($Зк$)
4	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель	$K_{зкр} = \frac{КР}{Зк}$	Питома вага кредитного портфеля ($КР$) у залучених коштах ($Зк$)

Продовження таблиці 2.12

1	2	3	4
5	Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	$K_{дскр} = \frac{KP}{Дс}$	Співвідношення кредитного портфеля (KP) і депозитів строкових (Дс)
б) в частині активів			
1	Коефіцієнт дохідних активів	$K_{да} = \frac{A_d}{A_3}$	Питома вага дохідних активів (A_d) у загальних активах (A_3)
2	Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	$K_{кра} = \frac{KP}{A_3}$	Питома вага кредитного портфеля (KP) у загальних активах (A_3)
3	Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	$K_{ia} = \frac{ЦПП}{A_3}$	Питома вага портфеля цінних паперів і паїв (ЦПП) у загальних активах (A_3)
4	Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах	$K_{ida} = \frac{ЦПП}{A_d}$	Питома вага інвестицій (ЦПП) у дохідних активах (A_d)
5	Коефіцієнт проблемних кредитів	$K_{нкp} = \frac{KP_{нб}}{KP}$	Питома вага проблемних (прострочених і безнадійних) кредитів ($KP_{нб}$) у кредитному портфелі в цілому (KP)

Вихідні дані та розрахунок коефіцієнтів ділової активності подано в табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Вихідні дані та розрахунок основних коефіцієнтів ділової активності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

№	Назва показника	Ум. позн.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відносна зміна, %	
						2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8
І. У частині пасивів							
а) Вихідні дані, тис грн							
1	Пасиви загальні	$П_{заг}$	1 330 498	1 417 163	1 225 194	6,51	-13,54
2	Залучені кошти всього	$З_k$	1 055 053	1 107 077	889 060	4,93	-19,69
3	Міжбанківські кредити одержані	$МБК_{од}$	-	-	-	-	-
4	Кредитний портфель	KP	655 243	676 959	666 457	3,31	-1,55
5	Активи дохідні	A_d	1 095 748	977 727	926 844	-10,77	-5,20
б) Коефіцієнти ділової активності пасивів, частка од.							
1	Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів (ряд. 2 : ряд. 1)	$K_{зк}$	0,793	0,781	0,725	-1,51	-7,17

Продовження таблиці 2.13

1	2	3	4	5	6	7	8
2	Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів (ряд. 3 : ряд. 1)	$K_{збк}$	-	-	-	-	-
3	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи (ряд. 2 : ряд. 5)	$K_{зда}$	0,962	1,132	0,959	17,67	-15,28
4	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель (ряд. 4 : ряд. 2)	$K_{зкр}$	0,621	0,611	0,749	-1,61	22,58
II. У частині активів							
а) Вихідні дані, тис. грн							
1	Активи загальні	A_z	1 330 498	1 417 163	1 225 194	6,51	-13,54
2	Активи дохідні	A_d	1 095 748	977 727	926 844	-10,77	-5,20
3	Кредитний портфель	KP	655 243	676 959	666 457	3,31	-1,55
4	Вкладення в цінні папери і в паї асоційованих компаній	$ЦПП$	440 508	300 768	260 387	-32,72	-13,42
5	Прострочені і безнадійні кредити	$KPнб$	13500	17250	15620	27,78	-9,45
б) Коефіцієнти ділової активності активів, частка од.							
1	Коефіцієнт рівня дохідних активів (ряд. 2 : ряд. 1)	$K_{да}$	0,823	0,689	0,756	-16,28	9,72
2	Коефіцієнт кредитної активності (ряд. 3 : ряд. 1)	$K_{кра}$	0,492	0,477	0,543	-3,04	13,83
3	Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь (ряд. 4 : ряд. 1)	K_{ia}	0,331	0,212	0,212	-35,95	0,00
4	Коефіцієнт (частка) інвестицій у дохідних активах (ряд. 4 : ряд. 2)	K_{ida}	0,402	0,307	0,280	-23,63	-8,79
5	Коефіцієнт проблемних кредитів (ряд. 5 : ряд. 3)	$K_{нкр}$	0,021	0,025	0,023	19,04	-8,00

З даних табл. 2.13 видно, що водночас коефіцієнти, а отже, і рівні активності розміщення та використання залучених коштів в активи банку,

були недостатньо високими та мали здебільшого від'ємну динаміку. Так, коефіцієнти використання залучених коштів у доходні активи у 2017-2019 рр. становили 0,962; 1,132; 0,959, відповідно, а в кредитний портфель – 0,621; 0,611 і 0,749, відповідно.

Фахівці вважають, що частка доходних активів у загальних активах банку повинна бути на рівні 0,75-0,85. Зменшення частки доходних активів нижче 0,70 свідчить про можливі проблеми в діяльності банку [58, с. 463].

Величини частки доходних активів у банку відповідають зазначеним нормативам і мають тенденцію до збільшення. Ділова активність активів характеризується рівнем вкладень ресурсів банку в доходні активи, кредитний портфель, у цінні папери та розкриває як досягнутий рівень, так і можливості банку в даний період. Зменшення доходних активів у цілому (на -10,77% у 2018 році та на -5,20% у 2019 році), з їх диверсифікацією в кредитний та інвестиційний портфелі, за більшістю показників свідчить про утримання ділової активності Банку та розширення власного місця на фінансовому ринку і те, що Банк намагається зменшити ризики, що виражається в збільшенні статутного капіталу, щоб мати вільні кошти.

Активність залучення коштів у цінні папери та пайова участь мала неопозитивну динаміку, оскільки у 2018 році зменшилася на 35,95% – з 0,331 до 0,212, а у 2019 році – незмінною 0,212. Величина частки інвестицій у доходних активах мала аналогічну ситуацію – у 2018 році знизилася на -23,63% з 0,402 до 0,307, а у 2019 році – на 8,79% до 0,280.

Негативно впливає на ділову активність наявність у Банку у 2017-2019 рр. проблемних кредитів. Так, у 2018 році величина коефіцієнту проблемних кредитів у порівнянні з 2017 роком збільшилася на 9,76% та склала 0,045, однак, у 2019 році він знизився на 31,11% та склав 0,031, що може позитивно характеризувати ситуацію з поверненням виданих кредитів.

Таким чином, можна зробити висновок, що у 2017-2018 роках у Банка була тенденція до уповільнення ділової активності, що пов'язано з багатьма факторами, такими, наприклад, як, загальна ситуація на банківському ринку

України, політична та економічна нестабільність, але в той же час АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. робить все можливе для зменшення загроз свого існування та покращення свого стану.

На основі проаналізованих показників фінансового стану АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. слід зазначити, що протягом аналізованого періоду показники ділової активності та ліквідності характеризують фінансовий стан Банку як задовільний.

Оцінимо також фінансову стійкість банку, використовуючи такі коефіцієнти [23, с. 555]:

- коефіцієнт надійності;
- коефіцієнт фінансового важеля;
- коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів;
- коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом;
- коефіцієнт мультиплікатора капіталу.

Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують фінансову стійкість банку, наведено у табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують фінансову стійкість банку [23, с. 558]

№	Назва показника	Алгоритм розрахунку за балансом	Економічний зміст показника визначає
1	2	3	4
1	Коефіцієнт надійності	$K_n = \frac{K}{Z_k}$	Співвідношення власного капіталу (K) до залучених коштів (Z_k). Рівень залежності банку від залучених коштів
2	Коефіцієнт фінансового важеля	$K_{fv} = \frac{Z_k}{K}$	Співвідношення зобов'язань банку (Z_k) і капіталу (K), розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів – достатність капіталу	$K_{uk} = \frac{K}{A_{zag}}$	Розкриває достатність сформованого власного капіталу (K) в активізації та покритті різних ризиків

Продовження таблиці 2.14

1	2	3	4
4	Коефіцієнт захищеності власного капіталу	$K_{зк} = \frac{A_k}{K}$	Співвідношення капіталізованих активів (A_k) і власного капіталу (K). Показує, яку частину капіталу розміщено в нерухомість (майно)
5	Коефіцієнт захищеності доходних активів власним капіталом	$K_{зда} = \frac{(K - НАд - Зб)}{Ad}$, де $НАд$ – недоходні активи; Ad – доходні активи; $Зб$ – збитки	Сигналізує про захист доходних активів (що чутливі до зміни процентних ставок) мобільним власним капіталом
6	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	$K_{мк} = \frac{A}{Ka}$	Ступінь покриття активів (A) (акціонерним) капіталом (K_a)

Вихідні дані та розрахунок основних коефіцієнтів фінансової стійкості банку подано в табл. 2.15.

Таблиця 2.15 – Вихідні дані та розрахунок основних коефіцієнтів фінансової стійкості АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

№	Назва показника	Ум. позн.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відносна зміна, %	
						2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Вихідні дані, тис грн							
1	Власний капітал	K	275 445	310 086	332 134	12,57	7,11
2	Статутний капітал	K_a	200 000	200 000	200 000	0,00	0,00
3	Залучені кошти	$З_k$	1 055 053	1 107 077	889 060	4,93	-19,69
4	Активи загальні	A	1 330 498	1 417 163	1 225 194	6,51	-13,54
5	Активи доходні	A_d	1 095 748	977 727	926 844	-10,77	-5,20
6	Активи недоходні	$НА_d$	40 671	88 746	72 020	118,20	-18,84
7	Активи капіталізовані	A_k	39 438	54 590	50 078	38,41	-8,26
8	Збитки	$З_б$	-	-	-	-	-
Коефіцієнти фінансової стійкості, частка од.						Оптимальне значення	
1	Коефіцієнт надійності (ряд. 1 : ряд. 3)	K_n	0,26	0,28	0,37	не менше 5%	

Продовження таблиці 2.15

1	2	3	4	5	6	7
2	Коефіцієнт «фінансового важеля» (ряд. 3 : ряд. 1)	$K_{фв}$	3,83	3,57	2,67	у межах 1 : 20
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів (ряд. 1 : ряд. 4)	$K_{ук}$	0,20	0,22	0,27	не менше 10%
4	Коефіцієнт захищеності власного капіталу (ряд. 7 : ряд. 1)	$K_{зк}$	0,14	0,17	0,15	-
5	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу (ряд. 4 : ряд. 2)	$K_{мк}$	6,65	7,08	6,12	12,00-15,00
6	Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом ((ряд. 1 – ряд. 6 – ряд. 8) : ряд. 5)	$K_{зда}$	0,21	0,23	0,28	-

З наведених у табл. 2.15 даних видно, що коефіцієнт надійності (співвідношення капіталу банку і залучених коштів за мінімально допустимого значення не менше 5,0%) дещо збільшився: у 2018 році становив 28%, а у 2019 році – 37%. Тобто Банк мав достатньо високу забезпеченість власним капіталом і, отже, високу надійність, тобто він досяг того рівня, за якого не залежить від стихій у залученні вільних коштів грошового ринку, бо має свої, дешевші, які можна розміщати в кредити господарюючим суб'єктам та в інвестиції.

Коефіцієнт фінансового важеля при максимально допустимому співвідношенні 1 : 20 становив: у 2018 році – 3,57, у 2019 році – 2,67. Це свідчить про те, що банк підвищив активність щодо залучення вільних коштів на грошовому ринку, навіть за достатньо високого забезпечення власними. Величина коефіцієнту участі власного капіталу у формуванні

активів збільшилася за аналізований період з 22% у 2018 році до 27% у 2018 році і вже відповідав оптимальному значенню (не менше 10%). Коефіцієнт захищеності власного капіталу мав тенденцію до зниження у 2019 році у порівнянні з 2018 році – з 0,17 до 0,15 у 2018 році, що говорить про деяке зниження рівня захищеності власного капіталу.

Щодо коефіцієнту захищеності дохідних активів власним капіталом, то у продовж 2017-2019 років його величина мала позитивну динаміку. Так, якщо у 2017 році цей коефіцієнт мав значення 0,21, то у 2018 році – вже значення 0,23, а у 2019 році – величина збільшилася до 0,28.

Що стосується коефіцієнта мультиплікатора капіталу, який характеризує ступінь покриття активів акціонерним капіталом, то за оптимального співвідношенні 12,0-15,0 разів він у 2017 році становив 6,65, у 2018 році – 7,08, а у 2019 році дещо зменшився – до 6,12, тобто фактичні значення коефіцієнту замалі, і це свідчить, насамперед, про те, що темп зростання активів менше темпу зростання акціонерного капіталу, а відповідно це негативно характеризує менеджмент власного капіталу.

Отже, можна зробити висновок, що фінансова стійкість банку у цілому забезпечена його капіталом і він може захищати банк від ймовірних ризикованих втрат, але ступінь покриття активів акціонерним капіталом знаходиться на низькому рівні та Банк за аналізований період не знизив захист доходних активів власним капіталом, що говорить про ефективний менеджмент власного капіталу.

Таким чином, на основі проаналізованих показників фінансового стану банку слід зазначити, що протягом аналізованого періоду показники ділової активності, ліквідності та достатності капіталу АТ «МОТОР-БАНК» мають задовільний рівень, однак, за деякими показниками не досягнуті величини, що відповідають нормативам.

Висновки до розділу 2

Виконано аналіз динаміки та структури активу та пасиву банку у 2017-2019 рр. У загальному обсязі ресурсів, якими володіє Банк, переважають зобов'язання банку. В структурі зобов'язань банку на протязі аналізованого періоду значну частку складають кошти клієнтів, що відповідає характерному для банку типу депозитної політики. Так, їх частка у 2019 році склала 98,99%. При цьому заборгованості перед банками та іншими фінансовими організаціями в структурі зобов'язань банку не має.

На протязі аналізованого періоду найбільш значною статтею є стаття «Кредити та аванси клієнтам», яка у 2019 році склала 54,4%, збільшившись у порівнянні з 2017 роком на 1,71%.

За аналізований період спостерігалася нестійка динаміка статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» – у 2018 році у порівнянні з 2017 роком величина збільшилася на 54,39 млн. грн, або на 85,1%, у той час як у 2019 році у порівнянні з 2018 році величина збільшилася на 107,98 млн. тис. грн, або на 91,27%. Відбулося зменшення статті «Фінансові інвестиції за амортизованою собівартістю» на протязі аналізованого періоду: у 2018 році у порівнянні з 2017 роком величина зменшилася на 139,74 млн. грн, або на 31,72%, а у 2019 році у порівнянні з 2018 році величина зменшилася на 40,38 млн. грн, або на 13,42%.

Зазначимо, що у 2017 році Банк отримав прибутку на суму 1 737 тис грн. А вже у 2018 році – 35 273 тис грн, то як зменшив величину чистого прибутку у 2019 році на 37,49%. Загальні доходи банку збільшилися з 2017 року до 2019 року на 1 169%, за рахунок збільшення чистий процентного доходу. Це говорить про збільшення масштабів діяльності банку на ринку фінансових послуг та розширення видів банківських продуктів. В структурі доходів найбільшу частку займали процентні доходи (59,37% у 2019 році). Наступною статтею за значимістю є доходи за виплатами та комісійними (37,82% у 2019 році).

У 2017-2019 роках банк дотримувався нормативних вимог НБУ щодо поточної і короткострокової ліквідності та забезпечував активами свою здатність погашати вимоги перед кредиторами по господарській діяльності та акціонерами.

Виконано оцінку показників фінансового стану банку. У 2017-2019 рр. у Банка була тенденція до уповільнення ділової активності, що пов'язано з багатьма факторами (загальна ситуація на банківському ринку України, політична та економічна нестабільність тощо), але в той же час АТ «МОТОР-БАНК» робить все можливе для зменшення загроз свого існування та покращення свого стану.

Таким чином, протягом 2017-2019 рр. показники ділової активності, ліквідності та достатності капіталу АТ «МОТОР-БАНК» мають задовільний рівень, однак, за деякими показниками не досягнуті величини, що відповідають нормативам.

3 ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ АТ «МОТОР-БАНК»

3.1 Експертні методи оцінки фінансової безпеки банку

Система управління фінансами передбачає проведення оцінки фінансового стану банку за допомогою визначення розмірів відхилень фактичних значень показників від передбачених нормативами, або досягнутих темпів зростання. Для виявлення загроз недостатньо аналізу змін зазначених індикаторів за роками, за звітний період або порівняно з аналогами. Такий аналіз не дає чіткої відповіді, наскільки критична ситуація, який рівень загрози для бізнесу. Система показників-індикаторів, які отримали кількісне вираження, дозволяє завчасно сигналізувати про небезпеку і вживати заходів щодо її попередження. Найвищий ступінь безпеки досягається за умови, що весь комплекс показників перебуває в межах допустимих меж своїх порогових значень, а порогові значення одного показника досягаються не на шкоду іншим. Отже, за межами порогових значень показників банк втрачає здатність до стійкості, динамічного саморозвитку, конкурентоспроможності на зовнішніх і внутрішніх ринках, і навіть може стати об'єктом ворожого поглинання [35].

Однак проблемним питанням є визначення порогових значень індикаторів, а також вибір самих індикаторів. Слід прагнути до того, щоб система індикаторів не була громіздкою. Обмеження числа показників не тільки підвищує наочність результатів, але і дає можливість прийти до однозначних висновків щодо фінансової безпеки банку і підвищує оперативність оцінки ситуації при її аналізі. Система індикаторів повинна відповідати складу і важливості основних загроз фінансової безпеки банку. До таких індикаторів можна віднести, наприклад такі:

- коефіцієнт покриття (оборотні кошти/короткострокові

зобов'язання);

- коефіцієнт автономії (власний капітал/валюта балансу);

- рівень фінансового левериджу (довгострокові зобов'язання/власний капітал);

- коефіцієнт забезпеченості відсотків до сплати (прибуток до сплати відсотків і податків/відсотки до сплати);

- рентабельність активів (чистий прибуток/валюта балансу);

- рентабельність власного капіталу (чистий прибуток/власний капітал);

- середньозважена вартість капіталу;

- показник розвитку (валові інвестиції/амортизаційні відрахування);

- тимчасова структура кредитів;

- показники диверсифікації;

- темпи зростання прибутку, активів тощо.

Враховуючи труднощі з отриманням інформації, а також розрахунком критичних порогових значень показників, велике поширення при оцінці фінансово-економічної безпеки на практиці отримав метод експертних оцінок. При його застосуванні можливо, з одного боку, встановити вагу кожної складової фінансової безпеки банку в формуванні її загального рівня на підставі вагових коефіцієнтів, а з іншого боку – розрахувати інтегральний показник загального рівня фінансово-економічної безпеки банку. При цьому слід зазначити, що простого розрахунку і контролю низки коефіцієнтів і показників явно недостатньо для забезпечення фінансово-економічної безпеки банку. Як мінімум для цього необхідно ще проводити їх аналіз і синтезувати управлінські рішення. У частині аналізу добре зарекомендували себе процедури «скорингу», які передбачають порівняння поточних показників з базовими. При цьому за базові показники вважають:

- показники банку за минулі періоди – місяць, квартал, рік;
- планові показники (нормативи);
- показники конкурентів;
- середньоринкові або

середньогалузеві показники.

Крім того, особливістю моделі бальної оцінки є використання медіанного (середньогалузевого) критерію. Оцінюють кожен коефіцієнт. Нормативні значення окремих коефіцієнтів мають певні межі. Значення коефіцієнтів, що виходять за межі діапазону нормативних значень, слід оцінювати балом «Відмінно» (5) або «Незадовільно» (2) залежно від специфіки показників (їх економічного сенсу). Значення коефіцієнтів, що знаходяться всередині нормативного діапазону, оцінюються балом «Добре» (4) або «Задовільно» (3) залежно від того, наскільки вони близькі до «відмінної» або «незадовільної» оцінки. Далі по кожній групі фінансових коефіцієнтів розраховується груповий бал шляхом зважування бальних оцінок показників даної групи, причому сума ваг кожної групи складає 100%. Як правило, відстань між нижньою межею і медіаною менша, ніж між медіаною і верхньою межею значень коефіцієнта. У результаті привласнення бали на основі лише двох критеріїв-мінімального і максимального значення неефективно, тому що істотно занижує бальну оцінку коефіцієнта. У сучасних умовах найчастіше здійснюють порівняння з показниками за минулі періоди. Порівняння з показниками конкурентів, середньогалузевими або середньо-ринковими показниками ускладнене тим, що ринок непрозорий, інформація дістається важко, а через недостатню розвиненість інститутів статистики і значного тіньового сектора, достовірність галузевих і ринкових показників найчастіше невелика.

Наступний клас моделей оцінки фінансового стану банку заснований на оцінці ймовірності його банкрутства. Відомі два основних підходи до передбачення банкрутства: – перший базується на фінансових даних (Z-коефіцієнт Альтмана); – другий виходить з даних по збанкрутілим банкам і порівнює їх з відповідними даними банку, який оцінюється. Крім зазначених кількісних методів передбачення банкрутства необхідно відзначити також якісний підхід, який ґрунтується на вивченні окремих характеристик банку, і є, по суті, експертний висновок про несприятливі

тенденції розвитку. Найпростішою моделлю для передбачення банкрутства підприємства є двофакторна модель Альтмана, яка виходить із двох ключових показників, від яких залежить імовірність банкрутства банку (показники поточної ліквідності і частки позикових коштів). На думку деяких учених, більшої достовірності в оцінюванні фінансового стану банку можна досягти при використанні методу побудови узагальнюючих показників з використанням моделей дискримінантного аналізу, а саме, поділ об'єктів на дві групи: – з хорошим фінансовим станом (не банкрути); – з поганим фінансовим станом (банкрути). Крім того, при визначенні рівня фінансової безпеки банку доцільно виходити з класифікації ризиків його діяльності:

- неризикова зона;
- зона допустимого ризику (ризик втрати прибутку);
- зона критичного ризику (ризик втрати доходу);
- зона катастрофічного ризику (ризик втрати всього майна, тобто банкрутство) [39, с. 129].

Для оцінки рівня фінансової безпеки банку використаємо сучасний підхід до формування показників фінансової безпеки та сформулюємо методику визначення рівня безпеки з використанням експертних оцінок за наступним алгоритмом:

I. Етап. Визначення інформаційної бази для діагностики рівня фінансово-економічної безпеки.

II. Етап. Вибір системи показників діяльності банку за функціональними складовими безпеки.

III. Етап. Співставлення фактичних і порогових значень показників і розподіл їх за зонами безпеки.

На першому етапі визначається інформаційна база для проведення дослідження. Джерелами інформації повинні слугувати баланс банку, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про працю тощо.

На другому етапі серед показників, які характеризують фінансово-економічну діяльність банку, визначаються ті, які стосуються безпеки банку, а також здійснюється їх обчислення. Ці показники систематизуються за функціональними складовими економічної безпеки банку.

На третьому етапі нормативні (порогові) значення показників за зонами безпеки порівнюються з фактичними чи плановими значеннями. Для рівня фінансово-економічної безпеки банку важливе значення мають не так самі показники, як їх порогові значення.

Порогове значення – це гранично допустима величина показника, недотримання якого призводить до дестабілізаційних, руйнівних процесів і загрожує економічній безпеці банку. За допомогою порогових значень визначаються зони безпеки, відповідно до видів безпеки, ризику, загрози та небезпеки. Це один із найважливіших етапів, тому що від правильності встановлених нормативних значень показників залежить значення комплексного показника безпеки. У зв'язку з тим, що динаміка змін структури і функцій самостійних підрозділів у сучасному банку дуже висока, потрібна постійна адаптація показників оцінки рівня безпеки. Для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки банку з використанням кількісних методів використаємо скорингову методику, яка передбачає розрахунок кількості балів, сформованих на основі оцінки фінансових коефіцієнтів та показників [43, 47].

В економічній літературі виділяють дві групи методів проведення діагностики фінансово-економічної безпеки банку – якісні та кількісні.

Якісні методи базуються на використанні експертних оцінок при визначенні певних параметрів. Кількісні методи передбачають розрахунок конкретних показників із подальшою оцінкою і тлумаченням отриманих значень.

На практиці якісну оцінку рівня фінансової безпеки банку необхідно здійснювати шляхом заповнення анкети, зразок якої наведений в табл. 3.1. Анкету про діяльність конкретного банку повинен заповнювати експерт. Це

може бути представник вищого керівництва або начальник аналітичного відділу банку [27, с. 193-194].

При заповненні анкети по черзі розглядається кожен з наданих критеріїв і виставляється оцінка 0 або 1 відповідно до варіанта відповіді на поставлене питання згідно з розподілом балів, який наведений у табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Анкета для оцінки рівня фінансової безпеки банку [27, с. 194-195]

№	Критерій	Кількість балів за відповідь	
		ТАК	НІ
1	2	3	4
1	Досвід роботи керівництва банку (голова і члени правління) більше 5 років	1	0
2	Втрата ключових співробітників	0	1
3	У банку є відділ оцінки ризиків	1	0
4	Використання в роботі банку апробованих методик оцінки ризиків	1	0
5	Диверсифікована структура активів і пасивів банку	1	0
6	Значний рівень залежності від акціонерів та інсайдерів	0	1
7	Прозорість роботи банку для клієнтів і контрагентів	1	0
8	Наявність доступу до дешевих ресурсів	1	0
9	Банк належить іноземній материнській компанії	1	0
10	Наявність довгострокової стратегії розвитку (від 3 років і більше)	1	0
11	Втрата основних клієнтів	0	1
12	Погіршення фінансового стану банку	0	1
13	Проведення високоризикових операцій	0	1
14	Ризик зміни умов діяльності, наприклад, зміна правового поля	0	1
15	Негативний вплив зовнішнього середовища	0	1
16	Наявність макроекономічних криз у країні	0	1
17	Збалансованість активів і пасивів за термінами	1	0
18	Збалансованість активів і пасивів за суб'єктами	1	0
19	Збільшення обсягів простроченої заборгованості	0	1
20	Високий рівень проблемних кредитів	0	1
21	Зростання неповернення кредитів	0	1
22	Збільшення частки високоризикових активів	0	1
23	Розголошення конфіденційної інформації про банк	0	1
24	Низький рівень кваліфікації персоналу	0	1
25	Низька рентабельність діяльності (нижча, ніж середня по банківському сектору і (або) по групі, до якої належить банк)	0	1
26	Втрата довіри з боку вкладників (відтік депозитів з банку)	0	1
27	Регулярні випадки збоїв і нестабільної роботи інформаційної системи банку	0	1

Залежно від кількості набраних балів можна застосовувати такий перелік стану фінансово-економічної безпеки банку [27, с. 195]:

- 1) 25-30 % – високий рівень фінансової безпеки банку;
- 2) 20-25 % – достатній рівень фінансової безпеки банку;
- 3) 15-20 % – низький рівень фінансової безпеки банку;
- 4) менше 15 % – критичний рівень фінансової безпеки.

Якщо загальна оцінка нижча від критичного рівня, необхідно проводити комплексний аналіз, який дозволить виявити конкретні проблемні місця в діяльності банку.

Повноцінний аналіз штатного режиму проводиться у рамках комплексної (щоквартальної) діагностики. У разі негативних результатів експрес-діагностики необхідно здійснювати наступний рівень діагностики (комплексний) поза чергою.

Комплексна діагностика проводиться щокварталу і складається з таких типів аналізу:

- 1) якісний аналіз діяльності банку;
- 2) комплексний аналіз із застосуванням коефіцієнтів [27, с. 196].

3.2 Оцінка рівня фінансової безпеки банку АТ «МОТОР-БАНК» з використанням кількісних методів

Для оцінки рівня фінансової безпеки банку з використанням кількісних методів рекомендується застосовувати скорингову методику. Основою даної методики є розрахунок кількості балів, який здійснюється за оцінками фінансових коефіцієнтів і показників.

Кожний банк у процесі роботи прагне знайти межу між прибутковістю та ризиком, які знаходяться в прямій залежності. Тобто свідомо йдучи на великі ризики, банк сподівається отримати значний прибуток. Однак необхідно враховувати, що при великих ризиках і значному прибутку діяльність фінансової установи залежить від багатьох факторів. У результаті

це може спричинити його неплатоспроможність і, як наслідок, банкрутство. Водночас отримання незначних обсягів прибутку, що можливе при невисокому рівні ризиків, ставить під сумнів доцільність діяльності даного суб'єкта ринкової економіки, оскільки саме прибуток є основним мірилом ефективності роботи [27, с. 196].

Оскільки фінансова безпека банку визначається рівнем його захищеності та ступенем ефективності діяльності, основою побудови методики оцінки фінансової безпеки банку є дві групи показників:

- показники, які характеризують ефективність діяльності банку;
- показники, які характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам [49, с. 91].

У табл. 3.2 наведено показники ефективності, формули їх розрахунку та характеристика.

Таблиця 3.2 – Показники ефективності діяльності банку [49, с. 92]

Назва показника	Формула розрахунку	Економічний зміст	Норматив
1	2	3	4
1. Ефективність операцій з процентними коштами, частка од.	$\frac{\text{Процентні доходи}}{\text{Процентні витрати}}$	Збалансованість процентних операцій банку	Більше 1
2. Рентабельність активів, %	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Активи}}$	Ефективність роботи керівництва банку. Віддача від вкладених коштів. Чим значення вище, тим краще	Не нижче середньогалузевого або середнього значення по групі (I, II, III, IV), в яку входить банк. На сьогоднішній день порогове значення – 1,5%
3. Рівень процентної маржі (кредити – депозити) (чиста	$\frac{(\text{Процентні доходи} - \text{Процентні витрати})}{\text{Активи}}$	Характеризує ефективність процентної політики. Чим значення вище, тим краще	Не нижче середньогалузевого або середнього значення по групі (I, II, III, IV), в яку входить банк.

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4
процентна маржа), %			На думку окремих авторів, порогове значення – 5%
4. Ефективність роботи банку, частка од.	<i>Доходи</i> <i>Витрати</i>	Загальна ефективність роботи банківської установи. Її здатність генерувати дохід	Більше 1
5. Ефективність комісійної діяльності, частка од.	<i>Комісійні доходи</i> <i>Комісійні витрати</i>	Здатність банку заробляти на наданні комісійних послуг	Більше 1
6. Прибуток на одного працівника, грн/чол.	<i>Чистий прибуток</i> <i>Кількість працівників</i>	Продуктивність (ефективність) праці працівників банку. Чим значення вище, тим краще	Не нижче середньогалузевого або середнього значення по групі (I, II, III, IV), в яку входить банк

Вихідні дані та розрахунок коефіцієнтів ефективності діяльності Банку у 2017-2019 рр. подано в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Вихідні дані та розрахунок коефіцієнтів ефективності діяльності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

Назва показника	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Порогове знач.	Відносна зміна в %, або абсолютна зміна	
					2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7
Вихідні дані, тис грн						
1. Чистий прибуток (збиток)	1 737	35 273	22 048	-	1930,0	-37,49
2. Середньорічні активи	1 330 498	1 417 163	1 225 194	-	6,51	-13,54
3. Процентні доходи	78 733	144 768	126 153	-	83,87	-12,85
4. Процентні витрати	(29 712)	(67 459)	(42 908)	-	127,04	- 36,39
5. Доходи загальні	108 004	192 387	171 025	-	78,12	-11,10
6. Витрати загальні	78 047	102 321	84 574	-	31,1	-17,34
7. Комісійні доходи	28 207	46 817	43 477	-	65,97	-7,13

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4	5	6	7
8. Витрати комісійні	(10 849)	(8 686)	(10 361)	-	-19,93	19,28
9. Середньорічна чисельність працівників, осіб	180	182	187		1,11	2,72
Коефіцієнти ефективності						
1. Рентабельність активів, % (ряд. 1 : ряд. 2)	0,1	2,49	1,8	1,5%	2390	-27,71
2. Рівень процентної маржі (чиста процентна маржа), % ((ряд. 3 – ряд. 4) : ряд. 2) · 100%	3,68	5,45	6,79	5,0%	48,09	24,58
3. Ефективність роботи банку (коефіцієнт окупності витрат доходами), частка од. (ряд. 5 : ряд. 6)	1,38	1,88	2,02	>1	36,23	7,44
4. Ефективність операцій з процентними коштами, частка од. (ряд. 3 : ряд. 4)	2,64	2,14	2,94	>1	-18,39	37,38
5. Ефективність комісійної діяльності, частка од. (ряд. 7 : ряд. 8)	2,60	5,39	4,19	>1	107,30	-22,26
6. Прибуток на одного співробітника (продуктивність праці середньорічного працівника), тис. грн/чол. (ряд. 1 : ряд. 9)	9,65	193,81	117,90	11,00 тис. грн/чол.	1908,39	-39,16

Наступною групою показників є показники захищеності банку. Перелік показників захищеності банку, формули їх розрахунку та їх стисла характеристика наведена в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Показники, що характеризують рівень захищеності банку [23, с. 93-94]

Назва показника	Формула розрахунку	Економічний зміст	Норматив
1	2	3	4
1. Ліквідність (миттєва), %	<i>Високоліквідні активи</i> <i>Поточні пасиви</i>	Здатність банку своєчасно виконувати свої зобов'язання за рахунок високоліквідних активів	>20% (або 0,2)
2. Рівень проблемних кредитів, %	<i>Проблемні кредити</i> <i>Кредитний портфель</i>	Характеризує якість кредитного портфеля. Рівень простроченої заборгованості в ньому	<5%
3. Коефіцієнт кредитних ризиків, частка од.	<i>Проблемні кредити</i> <i>Резерви під кредити</i>	Рівень покриття резервами потенційних збитків від кредитних операцій	<1
4. Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань, частка од.	<i>Кредити</i> <i>Зобов'язання</i>	Агресивність кредитної політики банку	Оптимально - 0,53-0,90; >0,90-низька кредитна стійкість; <0,53-загроза збитків
5. Коефіцієнт достатності капіталу, %	<i>Капітал</i> <i>(Зобов'язання + капітал)</i>	Співвідношення власних і залучених коштів	>10%
6. Співвідношення отриманих і виданих міжбанківських кредитів, частка од.	<i>Кредити видані</i> <i>Кредити отримані</i>	Характеризує тип кредитної політики, що проводиться банком на ринку міжбанківських запозичень	Якщо >1,4, то це загроза для кредитної і фінансової стійкості банку
7. Загальна валютна позиція, %	<i>Відкрита валютна позиція</i> <i>Капітал банку</i>	Характеризує валютну стійкість банку, наскільки капітал банку покриває можливі збитки у разі несприятливої зміни валютних курсів	<30-35%

Вихідні дані для розрахунку показників, що характеризують рівень захищеності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр., подано в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Вихідні дані для розрахунку показників, що характеризують рівень захищеності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

Назва показника	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відносна зміна в %, або абсолютна зміна	
				2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4	5	6
Вихідні дані, тис грн					
1. Високоліквідні активи (ГК в касі та на коррахунках в НБУ)	63 908	118 298	118 849	85,11	0,46
2. Поточні пасиви (короткострокові)	1 048 824	1 096 620	880 826	4,55	-19,68
3. Кредитний портфель	655 243	676 959	666 457	3,31	-1,55
4. Прострочені і безнадійні кредити	13 500	17 250	15 620	27,78	-9,45
5. Величина резервів під кредитні операції	2 470	1 810	3 200	-26,72	76,79
6. Зобов'язання всього	1 055 053	1 107 077	889 060	4,93	-19,69
7. Капітал	275 445	310 086	332 134	11,57	7,11
8. Міжбанківські кредити одержані	100 118	232 344	-	132,07	-
9. Видані міжбанківські кредити	-	-	-	-	-
10. Довга (+) відкрита валютна позиція	23 154	30 137	34 025	30,16	12,90

Розрахунок показників, що характеризують рівень захищеності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр., подано в табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Коефіцієнти захищеності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр.

Назва показника	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Порогове значення	Відносна зміна в %, або абсолютна зміна	
					2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнти захищеності						
1. Ліквідність (миттєва), % (ряд. 1 : ряд. 2)	6,09	10,78	13,49	>20%	77,01	25,13

Продовження таблиці 3.6

1	2	3	4	5	6	7
2. Коефіцієнт проблемних кредитів, % (ряд. 4 : ряд. 3)	2,06	2,54	2,34	<5%	23,31	-7,87
3. Коефіцієнт кредитних ризиків, частка од. (ряд. 4 : ряд. 5)	5,4	9,5	4,88	<1	75,92	-48,63
4. Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань (коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель), частка од. (ряд. 3 : ряд. 6)	0,621	0,611	0,749	0,53-0,90	-1,61	22,58
5. Коефіцієнт достатності капіталу, % ((ряд. 7 / (ряд. 6+ряд. 7)) · 100%	20,7	21,5	27,2	>10%	3,86	26,51
6. Співвідношення виданих і отриманих міжбанківських кредитів, частка од. (ряд. 9 : ряд. 8)	-	-	-	Якщо >1,4, то це загроза для кредитної і фінансової стійкості банку	-	-
7. Загальна валютна позиція, % (ряд.10 : ряд. 7)	8,406	9,719	10,244	<30%	15,61	5,40

Розраховані показники демонструють достатній рівень захищеності банку, крім того, він ще й має тенденцію до збільшення.

Для оцінки фінансової безпеки банку використовується комплексна методика з інтегральним значенням у 130 балів – максимум по 10 балів на кожний із наведених показників (6+7).

Рівень фінансової безпеки визначається за кількістю набраних балів.

Розподіл балів з урахуванням значення показника наведений у табл.

3.7.

Таблиця 3.7 – Розподіл балів з урахуванням значення показника [49, с. 96]

Параметр показника	Кількість балів
Гірше за нижній поріг «сірої зони»	0
Гірше за норматив, але вище за нижній поріг «сірої зони»	5
Краще за норматив, але гірше за верхній поріг «сірої зони»	7,5
Краще за норматив і вище за верхню межу «сірої зони»	10

Для усунення недоліків методики, що пов'язані з жорсткою прив'язкою до нормативних значень показників і недостатнім ступенем врахування динаміки зміни показників, використовують так звану «сіру зону», що характеризує значення показника, при якому важко однозначно його оцінити.

Тому доцільно використовувати як «сіру зону» інтервал $\pm 10\%$ від нормативного значення.

У табл. 3.8 наведено величини «сірих зон» для кожного із зазначених показників, які розраховані на основі нормативних значень.

Таблиця 3.8 – Величини «сірих зон» для кожного із запропонованих у методиці показників [49, с. 96]

Назва показника	Нормативна величина	«Сіра зона»
1	2	3
1. Рентабельність активів, %	1,5	1,35-1,65
2. Рівень процентної маржі (кредити – депозити), %	>5	4,5-5,5
3. Ефективність роботи банку, частка од.	Більше 1	0,9-1,1
4. Ефективність операцій з процентними коштами, частка од.	Більше 1	0,9-1,1
5. Ефективність комісійної діяльності, частка од.	Більше 1	0,9-1,1
6. Прибуток на одного співробітника, грн/чол.	11000	10000-12000
7. Ліквідність (миттева), %	>20	18-22
8. Рівень проблемних кредитів, %	<5	4,5-5,5
9. Коефіцієнт кредитних ризиків, частка од.	<1	0,9-1,1

Продовження таблиці 3.8

1	2	3
10. Коефіцієнт достатності капіталу, %	>10	9-11
11. Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань, частка од.	Оптимально – 0,53-0,90; >0,90 – низька кредитна стійкість; <0,53 – загроза збитків	0,5-0,9
12. Співвідношення отриманих і виданих міжбанківських кредитів, частка од.	Якщо >1,4, то це загроза для кредитної та фінансової стійкості банку	1,25-1,55
13. Загальна валютна позиція, %	<30	27-33

Для того, щоб врахувати динаміку показників, використовують додаткові бали. У випадку, якщо динаміка зміни показника позитивна, до поточної кількості балів за показником додається 1 бал. Якщо показник максимальний, бали не додаються. Якщо ж динаміка негативна, то відповідно віднімається один бал.

Оцінку рівня фінансової безпеки банку здійснюють за такою формулою [49, с. 97]:

$$\begin{aligned}
 S &= \sum \text{MAX}_i \cdot P_i + D_i, \\
 P_i &= 1,00; & K_i > Z_h; \\
 P_i &= 0,75; & K_i > t_i \text{ i } K_i < Z_h; \\
 P_i &= 0,50; & K_i < t_i \text{ i } K_i > Z_i; \\
 P_i &= 0,00; & K_i < Z_i,
 \end{aligned}
 \tag{3.1}$$

де S – загальна кількість балів;

MAX_i – кількість балів i -го показника;

t_i – нормативне значення i -го показника;

Z_h – верхня границя «сірої зони»;

Z_i – нижня границя «сірої зони»;

K_i – фактичне значення i -го показника;

D_i – премія/штраф у тенденції зміни i -го показника.

За результатами аналізу банк може отримати один з трьох типів оцінки рівня фінансової безпеки: критичний (менше 80 балів), недостатній (80-110 балів), достатній (110-130 балів). Критична оцінка означає серйозне порушення рівня фінансової безпеки банку. Недостатня оцінка свідчить про наявність ряду проблем у діяльності банку, які в майбутньому можуть стати причиною виникнення кризи. Достатня оцінка відповідає задовільному рівню фінансової безпеки банку [49, с. 97].

Розрахунок інтегрального показника фінансової безпеки АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр. подано в табл. 3.9.

Таблиця 3.9 – Розрахунок інтегрального показника фінансової безпеки АТ «МОТОР-БАНК» у 2017-2019 рр., балів

№	Назва показника	2017 р.		2018 р.		2019 р.	
		Розрахована величина	Кіл-ть балів	Розрахована величина	Кіл-ть балів	Розрахована величина	Кіл-ть балів
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Рентабельність активів	0,1	0	2,49	10+1	1,8	10
2.	Рівень процентної маржі (чиста процентна маржа)	3,68	0	5,45	7,5	6,79	10+1
3.	Ефективність роботи банку	1,38	10+1	1,88	10+1	2,02	10+1
4.	Ефективність операцій з процентними коштами	2,64	10+1	2,14	10+1	2,94	10+1
5.	Ефективність комісійної діяльності	2,6	10	5,39	10+1	4,19	10+1
6.	Прибуток на одного співробітника	9,65	0	193,81	10+1	117,90	10+1
7.	Ліквідність (миттєва)	6,09	0	10,78	0-1	13,49	0-1
8.	Коефіцієнт проблемних кредитів	2,06	10+1	2,54	10+1	2,34	10+1
9.	Коефіцієнт кредитних ризиків	5,4	0	9,5	0-1	4,88	0+1
10.	Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань	0,621	10	0,611	7,5	10	7,5
11.	Коефіцієнт достатності капіталу	20,7	10+1	21,5	10+1	27,2	10+1

Продовження таблиці 3.9

1	2	3	4	5	6	7	8
12.	Співвідношення отриманих і виданих міжбанківських кредитів	-	-	-	-	-	-
13.	Загальна валютна позиція, %	8,406	10+1	9,791	10+1	10,244	10+1
14.	Інтегральний показник фінансової безпеки (сума балів)	-	75	-	101	-	84,5

Дані табл. 3.9 свідчать про те, що у 2017 році Банк був у зоні критичної фінансової безпеки, а у 2018-2019 році – недостатній, що потребує негайних дій від керівництва Банку щодо підвищення рівня фінансової безпеки.

Використання інструментарію скоринг-методики для вимірювання рівня фінансової безпеки дозволяє банку не тільки виявляти зародження кризових ситуацій, але й визначати їх причини та знаходити важелі та методи нейтралізації криз.

Отже, фінансові регулятори безпеки і функціонування банківських технологій покликані забезпечити стійкість та ефективність роботи комерційних банків, сприяти проведенню ряду заходів по стабілізації і підвищенню безпеки банківської діяльності, які можна визначити наступним чином:

- мобілізація інтелектуального потенціалу керівництва і співробітників банку на пошук шляхів подолання фінансових труднощів;
- вироблення та реалізація стратегії контролю фінансово-економічних порушень, що забезпечує стійку платоспроможність і безпеку;
- усунення порушень законодавства, нормативів, бухгалтерських звітів, проведення аудиторських перевірок, ефективна робота відділів внутрішнього контролю та аудиту;
- зміцнення служби безпеки, здійснення спеціальних програм захисту банківських технологій.

Подібні заходи сприяють активізації взаємодії проблемних банків з НБУ за умови ведення ними «відкритої політики» і відсутності криміналізації і зловживань у керівництві банку.

Окрім фінансових регуляторів безпеки банківської діяльності велике значення повинне надаватися аналізу контрольного середовища банку, оскільки ефективний контроль є невід'ємною частиною безпеки. Політика керівництва в області контролю має чи не вирішальне значення для діяльності кредитних установ не лише тому, що вона є складовою її контрольного середовища, але й тому, що керівництво банку несе юридично обумовлену відповідальність перед власниками (акціонерами) і депозиторами (вкладниками), що надали для управління свої активи. Ризики, що виникають при проведенні фінансових операцій, призвели до необхідності застосування системи ефективного контролю. Керівництво комерційного банку має враховувати це при формуванні і впровадженні систем управлінського контролю, створенні відділу внутрішнього аудиту, під час розроблення внутрішніх нормативних документів, положень та інструкцій, а також в процесі підготовки та ухвалення рішень в рамках оперативної діяльності банківської установи [36, с. 51-52].

Наведені вище міркування показують важливість і необхідність проведення розумної політики в області контролю, належного відношення керівництва до систем внутрішнього контролю і чинників, що визначають це відношення (наявність у структурі комерційного банку відділу внутрішнього контролю тощо).

Головна мета банківського фінансового менеджменту – забезпечення фінансової безпеки і стійкості банку, що прямо і безпосередньо пов'язано з мистецтвом управління процесом формування і використання фінансових ресурсів банку.

Процес управління активами і пасивами націлений на залучення максимально допустимого обсягу ресурсів (як власних, так і позикових) і їх розміщення в максимально прибуткові активи, що мають заданий рівень

ліквідності і мають обмежений рівень ризику.

При цьому керівництво банку прагне максимізувати поточну вартість активів і оптимізувати кінцеві фінансові результати. Для цього воно повинне враховувати наступні грошові потоки, що впливають на підсумкову ефективність роботи банку:

- отримання процентних доходів за усіма видами наданих кредитів, а також дивідендів за акціями і дисконту за векселями;
- зміна ринкової вартості портфелів цінних паперів;
- виплата відсотків по залученим ресурсам усіх видів;
- чистий приплив (відтік) нових ресурсів (власних і залучених);
- зміна вартості активів, викликана необхідністю позапланової їх реалізації для виконання поточних зобов'язань або переказу грошових коштів в інші види вкладень.

Невід'ємною складовою комплексу заходів по забезпеченню безпеки банківської діяльності є система страхування депозитів, яка забезпечує захист депозитів від ризику втрати вкладених коштів або мінімізацію цього ризику у разі банкрутства комерційних банків.

У підходах до створюваних систем страхування депозитів можна виділити: державну систему, яка припускає, що засновниками виступають органи державного управління і регулювання, це надає їй високий статус і дозволяє функціонувати як прибутковій організації, гарантує надійність контролю поточної діяльності; приватну систему, яка засновується приватними комерційними структурами. Це потенційно найбільш вигідне вкладення власних коштів. Але тут можливі протиріччя між інтересами прибутковості і виконанням створеною структурою основних завдань; змішану систему, статутний капітал якої формується як органами державного управління, так і приватними структурами, що сприяє розширенню можливостей по формуванню власних засобів [36, с. 51-53].

З урахуванням аналізу різних видів систем депозитного страхування та інститутів страхування можна констатувати, що її основними

характеристиками стосовно України могли б стати [9, с. 15]:

– обов'язковість і обмеженість, активна державна підтримка, можливість відкриття спеціальної кредитної лінії НБУ або Міністерства фінансів України для забезпечення гарантій її ліквідності;

– встановлення єдиних рівнів ставок обов'язкових платежів для основної маси комерційних банків з можливістю їх диверсифікації для ризикованіших кредитних установ, одночасно система депозитного страхування може бути доповнена різними добровільними формами страхування депозитів, передусім на регіональному рівні, незалежними страховими організаціями, що діють без державної підтримки на комерційних началах, розподіл умов гарантування на кошти, розміщені на рахунках фізичних та юридичних осіб, без їх розділення, гарантування вкладів тільки фізичних осіб може розглядатися як тимчасовий захід з подальшим розширенням видів вкладів і категорій учасників.

В основі забезпечення фінансово-економічної безпеки банківської діяльності лежить фінансова складова як комплекс заходів по досягненню максимально можливої платоспроможності і стійкості комерційного банку, ліквідності його балансу, ефективної структури капіталу і найбільш прибуткових напрямів його вкладень, що досягається шляхом чіткого стратегічного і тактичного планування, аналізу і відвертання загроз фінансового характеру. Метою фінансової складової є збільшення маси отриманого прибутку, прискорення оборотності капіталу, зростання курсової вартості цінних паперів комерційного банку. Дійсно, в стійкому, ефективно працюючому банку є достатні кошти для вирішення завдань по захисту інформації, охороні співробітників банку, залученню в усі структури висококваліфікованих фахівців.

Висновки до розділу 3

В умовах діяльності досліджуваного банку рекомендуємо

використати такі методи аналізу та оцінки фінансової безпеки банку, як якісні та кількісні. Якісні методи базуються на використанні експертних оцінок при визначенні певних параметрів. Кількісні методи передбачають розрахунок конкретних показників із подальшою оцінкою і тлумаченням отриманих значень.

Оскільки фінансова безпека банку визначається рівнем його захищеності та ступенем ефективності діяльності, основою побудови методики кількісної оцінки фінансової безпеки банку є дві групи показників: – показники, які характеризують ефективність діяльності банку; – показники, які характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам.

Наведено розрахунок коефіцієнтів ефективності діяльності банку та показників, що характеризують рівень захищеності банку. Для кількісної методики оцінки фінансової безпеки банку було використано комплексну методику з інтегральним значенням у 130 балів – максимум по 10 балів за кожний із запропонованих показників. Рівень фінансово-економічної безпеки визначається за кількістю набраних балів.

Використання інструментарію скоринг-методики для вимірювання рівня фінансово-економічної безпеки дозволяє банку не тільки виявляти зародження кризових ситуацій, але й визначати їх причини та знаходити важелі та методи нейтралізації криз.

Розрахований інтегральний показник фінансової безпеки АТ «МОТОР-БАНК» становив у 2017 році 75,00 балів, що відповідає рівню критичної фінансової безпеки, у 2018 році – 101,00 бали, у 2019 році – показник становив 84,5 бали, що відповідає недостатньому рівню фінансової безпеки. Це свідчить про наявність ряду проблем у діяльності банку.

Фінансові регулятори безпеки і функціонування банківських технологій покликані забезпечити стійкість та ефективність роботи комерційних банків, сприяти проведенню ряду заходів по стабілізації і

підвищенню безпеки банківської діяльності, які можна визначити наступним чином:

- мобілізація інтелектуального потенціалу керівництва і співробітників банку на пошук шляхів подолання фінансових труднощів;
- вироблення і реалізація стратегії контролю фінансово-економічних порушень, що забезпечує стійку платоспроможність і безпеку;
- усунення порушень законодавства, нормативів, бухгалтерських звітів, проведення аудиторських перевірок, ефективна робота відділів внутрішнього контролю та аудиту;
- зміцнення служби безпеки, здійснення спеціальних програм захисту банківських технологій.

Невід’ємною складовою комплексу заходів по забезпеченню фінансово-економічної безпеки банківської діяльності є система страхування депозитів, яка забезпечує захист депозитів від ризику втрати вкладених коштів або мінімізацію цього ризику у разі банкрутства комерційного банку. З метою побудови ефективної системи гарантування коштів клієнтів в комерційних банках України, доцільно розповсюдити такі умови на кошти, розміщені на рахунках фізичних і юридичних осіб без їх диференціації. Крім того, для забезпечення гарантій ліквідності системи потрібна активна державна підтримка.

ВИСНОВКИ

Питання фінансової безпеки кожного комерційного банку є дуже важливим елементом фінансової безпеки будь-якої країни, адже нестабільність окремого кредитного інституту підриває довіру до банківської системи держави в цілому.

Фінансова безпека банку – це такий стан фінансових відносин, за якого би створювалися сприятливі умови та необхідні ресурси для розширеного відтворення, економічного росту та підвищення фінансового рівня банку, вдосконалення національної фінансової системи для успішної протидії внутрішнім і зовнішнім факторам дестабілізації фінансового стану банківської системи.

Банку для забезпечення своєї безпеки необхідно створення відповідних умов. Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективної та безпечної діяльності, як забезпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків, гарантування депозитів. Також таке забезпечення має базуватись на певних заходах захисту банківської діяльності, протидії загрозам. Понад це, небезпечність та різнобічний характер цих загроз потребують системного та наукового підходу до вирішення питань безпеки діяльності банків.

Основою підсистеми фінансових важелів і методів, яка надає банку необхідний інструментарій для недопущення розвитку кризових ситуацій, а також забезпечення ефективної його діяльності, є діагностика (аналіз) фінансово-економічної безпеки банку. Саме від її ефективності залежить результативність системи. Ця підсистема повинна виконувати такі функції: прогнозування кризи; оцінка вірогідності появи кризи в перспективі; визначення масштабів кризи, а також причин, що її викликали. Підсистема повинна також оцінювати ефективність діяльності банку в цілому та

визначати можливі зони неефективної роботи.

Діагностику фінансової безпеки банку здійснюють з використанням методів кількісного і якісного аналізу, що надає можливість аналітику отримати повну картину фінансового стану банку й оцінити реальний ступінь загрози його фінансово-економічній безпеці.

Важливість фінансового аналізу пояснюється тим, що дані аналізу використовуються як база для інших інструментів фінансового менеджменту банку.

АТ «МОТОР-БАНК» є універсальним банком, який надає повний комплекс послуг корпоративним і приватним клієнтам.

Виконано аналіз динаміки та структури активу та пасиву банку у 2017-2019 рр. У загальному обсязі ресурсів, якими володіє Банк, переважають зобов'язання банку. В структурі зобов'язань банку на протязі аналізованого періоду значну частку складають кошти клієнтів, що відповідає характерному для банку типу депозитної політики. Так, їх частка у 2019 році склала 98,99%. При цьому заборгованості перед банками та іншими фінансовими організаціями в структурі зобов'язань банку не має.

На протязі аналізованого періоду найбільш значною статтею є стаття «Кредити та аванси клієнтам», яка у 2019 році склала 54,4%, збільшившись у порівнянні з 2017 роком на 1,71%.

За аналізований період спостерігалася нестійка динаміка статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» – у 2018 році у порівнянні з 2017 роком величина збільшилася на 54,39 млн. грн, або на 85,1%, у той час як у 2019 році у порівнянні з 2018 році величина збільшилася на 107,98 млн. тис. грн, або на 91,27%. Відбулося зменшення статті «Фінансові інвестиції за амортизованою собівартістю» на протязі аналізованого періоду: у 2018 році у порівнянні з 2017 роком величина зменшилася на 139,74 млн. грн, або на 31,72%, а у 2019 році у порівнянні з 2018 році величина зменшилася на 40,38 млн. грн, або на 13,42%.

Зазначимо, що у 2017 році Банк отримав прибутку на суму 1 737 тис

грн. А вже у 2018 році – 35 273 тис грн, то як зменшив величину чистого прибутку у 2019 році на 37,49%. Загальні доходи банку збільшилися з 2017 року до 2019 року на 1 169%, за рахунок збільшення чистий процентного доходу. Це говорить про збільшення масштабів діяльності банку на ринку фінансових послуг та розширення видів банківських продуктів. В структурі доходів найбільшу частку займали процентні доходи (59,37% у 2019 році). Наступною статтею за значимістю є доходи за виплатами та комісійними (37,82% у 2019 році).

У 2017-2019 роках банк дотримувався нормативних вимог НБУ щодо поточної і короткострокової ліквідності та забезпечував активами свою здатність погашати вимоги перед кредиторами по господарській діяльності та акціонерами.

Виконано оцінку показників фінансового стану банку. У 2017-2019 рр. у Банка була тенденція до уповільнення ділової активності, що пов'язано з багатьма факторами (загальна ситуація на банківському ринку України, політична та економічна нестабільність тощо), але в той же час АТ «МОТОР-БАНК» робить все можливе для зменшення загроз свого існування та покращення свого стану.

Таким чином, протягом 2017-2019 рр. показники ділової активності, ліквідності та достатності капіталу АТ «МОТОР-БАНК» мають задовільний рівень, однак, за деякими показниками не досягнуті величини, що відповідають нормативам.

В умовах діяльності досліджуваного банку рекомендуємо використати такі методи аналізу та оцінки фінансової безпеки банку, як якісні та кількісні. Якісні методи базуються на використанні експертних оцінок при визначенні певних параметрів. Кількісні методи передбачають розрахунок конкретних показників із подальшою оцінкою і тлумаченням отриманих значень.

Оскільки фінансової безпека банку визначається рівнем його захищеності та ступенем ефективності діяльності, основою побудови

методики кількісної оцінки фінансово-економічної безпеки банку є дві групи показників: – показники, які характеризують ефективність діяльності банку; – показники, які характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам.

Наведено розрахунок коефіцієнтів ефективності діяльності банку та показників, що характеризують рівень захищеності банку. Для кількісної методики оцінки фінансово-економічної безпеки банку було використано комплексну методику (скоринг-методику) з інтегральним значенням у 130 балів – максимум по 10 балів за кожний із запропонованих показників. Рівень фінансово-економічної безпеки визначається за кількістю набраних балів.

Розрахований інтегральний показник фінансової безпеки АТ «МОТОР-БАНК» становив у 2017 році 75,00 балів, що відповідає рівню критичної фінансової безпеки, у 2018 році – 101,00 бали, у 2019 році – показник становив 84,5 бали, що відповідає недостатньому рівню фінансової безпеки. Це свідчить про наявність ряду проблем у діяльності банку.

Використання інструментарію скоринг-методики для вимірювання рівня фінансово-економічної безпеки дозволяє банку не тільки виявляти зародження кризових ситуацій, але й визначати їх причини та знаходити важелі та методи нейтралізації криз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 06.01.2003 р. №436-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 18-22. Ст. 144.
2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. №2121-III (2121-14). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. №15-6. Ст. 30 (із змінами).
3. Про Національний банк України : Закон України від 19.10.2019 р., №679-XIV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999. № 29. Ст. 238.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 28.11.2019 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
5. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368. URL : https://earch.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/REG6032.html (дата звернення : 10.10.2020).
6. Адаменко С.І. Характеристика та класифікація загроз у банківській системі України. *Стратегічна панорама*. 2004. № 4. С. 48-52.
7. Александрова М.М., Виговська Н.Г. та ін. Розвиток фінансів в умовах відкритої економіки : монографія / За ред. проф. О.М. Петрука. Житомир, 2012. 416 с.
8. Артеменко Д.А. Механизм обеспечения финансовой безопасности банковской деятельности : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 / Д.А. Артеменко. – Ростов-на-Дону, 2000. – 30 с.
9. Барановський О.І. Банківська безпека : проблема виміру. *Економіка і прогнозування (укр.)*. 2008. № 1. С. 7-26.
10. Барановський О. Безпека банківської сфери. *Вісник НБУ*. 2014.

С. 20-27.

11. Барановський О.І. Основи фінансової безпеки. *Финансовые услуги*. 2008. № 1. С. 16-19.
12. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 759 с.
13. Bilomistna I.I., Bilomistnyi O.M., Kovalchuk A.V. The essence of the structure of the financial security mechanism of enterprise. *Інноваційна економіка*. 2013. № 11. С. 51–56.
14. Болгар Т.М. Менеджмент ризиків і ресурсів як складова забезпечення фінансової безпеки банківських установ. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. Львів, 2007. Вип. 27. С. 37-41.
15. Бринь Ю.М. Економічна безпека банків. URL : www.rusnauka.com/9.../1_83707.doc.htm (дата звернення : 10.10.2020).
16. Varenyk V.A. Characteristic of threats to the economic security of the banking activity. *Cutting-edge science: Materials of the XI International scientific and practical conference*. 2015. April 30. May 7. Pp. 34-36.
17. Varenyk V., Samura Yu. Threats to the economic security of the banking activity and the means of its protection. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 5-6. С. 86-89.
18. Васильчак С.В., Моцьо Р.Ю. Економічна безпека банків та методи її забезпечення. *Науковий вісник національного лісотехнічного університету України*. 2009. № 19. С. 287-293.
19. Васильченко З., Васильченко І. Моделювання інтегрального показника економічної безпеки банку. *Банківська справа*. 2006. № 5-6. С.44-56.
20. Вовк В.Я. Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки банку. *Проблеми економіки*. 2012. № 4. С. 200-204.
21. Вовченко Р. Проблеми формування системи фінансової безпеки банківського сектору економіки України. Теоретичні та прикладні аспекти

аналізу фінансових систем: Збірник тез XIII Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів, 26-27 березня 2013 року. Львів : ЛІБС УБС НБУ, 2013. С. 210-212.

22. Герасименко С.С, Головач А.В., Єріна А.М. Статистика : підручник / За наук. ред. д-ра екон. наук С.С. Герасименка. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2000. 467 с.

23. Герасимович А.М., Алексеєнко М.Д., Парасій-Вергуненко І.М. та ін. Аналіз банківської діяльності : підручник / За ред. А.М. Герасимовича. Київ : КНЕУ, 2004. 599 с.

24. Гриценко В.Г. Економічна безпека банківської системи України. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 4. С. 27-28.

25. Димченко В.В. Вплив кредитної політики банку на його фінансово-економічну безпеку. *Комунальне господарство міст. Науково-технічний збірник*. № 100. С. 241-247.

26. Євченко Н.Г. Вплив ризиків на фінансову безпеку банку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2009. С. 45-52.

27. Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. та ін. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / За заг. редакцією док-ра екон. наук., проф. А.О. Єпіфанова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.

28. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави : національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 309 с.

29. Зубок М.І., Ніколаєв Л.В. Безпека банківської діяльності: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Київ : КНЕУ. 2003. 154 с.

30. Ілляш М.М. Безпека банку. У кн. : Енциклопедія банківської справи України. Київ : Молодь, Ін Юре, 2001. 680 с.

31. Кельдер Т.Л., Худолей Л.В. Економічна безпека банківської

системи України в умовах глобальної фінансової кризи. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2012. № 2. С. 181-185.

32. Кількість банків в Україні. *Мінфін*. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/2018/> (дата звернення : 10.10.2020).

33. Кириченко О.О., Мелесик О.О. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 8. С. 223-232.

34. Ковальчук Т.Т. Економічна безпека і політика: із досвіду професійного аналітика. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2004. 638 с.

35. Корнилова Е.В., Кучеренко М.В. Финансовая безопасность банковской деятельности в Украине. URL : http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2009/Economics/54684.doc.htm. (дата звернення : 10.10.2020).

36. Котковський В.С., Орлов В.В. Чинники забезпечення фінансової складової безпеки банківської діяльності *Економічна безпека Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38, С. 50-54.

37. Кравчук Н. Фінансова система держави : теоретична концептуалізація та проблеми структурування. *Світ фінансів*. 2002. Випуск 3 (8). С. 80-94.

38. Крупка І.М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки. *Бізнес-інформ*. 2012. № 6. С. 168-175.

39. Литовченко О.Ю. Теоретико-методичне підґрунтя до управління фінансовою безпекою банку. URL : <http://www.rusnauka.com>. (дата звернення : 10.10.2020).

40. Математическая энциклопедия / Гл. ред. И.М. Виноградов. Т. 2. Москва : Советская энциклопедия, 1979. 467 с.

41. Medvedieva I., Pogosova M. Information and methodical support of the bank financial security evaluation. *Економіка розвитку*. 2013. № 4 (68).

С. 76-80.

42. Мельник С.І. Оцінка економічної безпеки банку в сучасних умовах. URL : [http : //www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Economics.doc.htm](http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Economics.doc.htm) (дата звернення : 10.10.2020).

43. Мойсеєнко І.П., Демчишин М.Я. Моделі аналізу економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 10 (112). С 64-73.

44. Onyshchenko V.O., Khudolii Y.S., Chervjak A.V. Peculiarities of ensuring economic bank security in terms of financial instability. *Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики*. 2016. Vol. 1(20). URL : <file:///C:/Users/pc/Downloads/72893-152896-1-PB.pdf> (дата звернення : 01.12.2019).

45. Офіційний сайт АТ «МОТОР-БАНК». URL : <http://motor-bank.ua/> (дата звернення : 01.10.2020).

46. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посібник для самоств. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2003. 347 с.

47. Побережний С.Н. Модели и методы обеспечения банковской безопасности : монография. Сумы : ГВУЗ «УАБД НБУ», 2010. 239 с.

48. Побережний С.Н. Оценка финансово-экономической эффективности подразделений банковской безопасности : дис. канд. экон. наук : 08.04.01. Сумы : Украинская академия банковского дела Национального банка Украины, 2006. 193 с.

49. Побережний С.М., Пластун О.Л., Болгар Т.М. Фінансова безпека банківської діяльності : навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни «Безпека банків». Сумы : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 112 с.

50. Ревак І.О., Керницька М.І. Формування системи економічної безпеки у банківській сфері. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 1. С. 102-110.

51. Річний звіт АТ КБ «ПриватБанк». Київ. 2018. 129 с. URL : <http://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення : 10.10.2020).

52. Родченко С.С. Дефініції фінансово-економічної безпеки банку. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 155-166.
53. Перекрест М.І., Шелеметьєва Т.В. Загальні підходи до забезпечення фінансової безпеки комерційного банку. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції «Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України». Кропивницький : ЦНТУ, 2020. С. 263-264.
54. Ситник Н.С., Васьків І.М. Фінансова безпека банків як один зі складників фінансової безпеки держави. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. С. 129-132.
55. Словник фінансово-правових термінів / За заг. ред. д.ю.н., проф. Л.К. Воронової. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Алерта, 2011. 558 с.
56. Соловійов В.І. Сучасний стан банківської безпеки України. *Науковий вісник : фінанси, банки, інвестиції*. 2011. № 4. С. 79-82.
57. Стрельбицька Л.М., Стрельбицький М.П., Гіжевський В.К. Банківське безпекознавство : навч. посібн. / За ред. М.П. Стрельбицького. Київ : Вид-во «Кондор», 2007. 602 с.
58. Стрельбицька Л.М., Стрельбицький М.П. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності : монографія / За ред. М.П. Стрельбицького. Київ : Кондор, 2004. 600 с.
59. Тарасенко І.О., Москаленко А.А. Проблеми фінансово-економічної безпеки банківських установ в сучасних умовах. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: «Економіка і вища освіта»*. 2014. № 6 (81). С. 15-22.
60. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України (укр.)*. 2007. № 11. С. 118-124.
61. Шевцова О.Й. Сучасні аспекти банківської безпеки. *Економіка : проблеми теорії та практики : зб. наук. пр.* Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2008. Вип. 209. Т. 2. С. 546-554.

ДОДАТОК А

Фінансова звітність АТ «МОТОР-БАНК» за 2017-2019 рр.

Таблиця А.1 – Звіт про фінансовий стан АТ «МОТОР-БАНК», тис грн

Назва статті	2017 рік	2018 рік	2019 рік
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	63 908	118 298	226 285
Кредити та заборгованість банків	100 118	232 344	-
Кредити та аванси клієнтам	655 243	676 959	666 457
Фінансові інвестиції за справедливою вартістю	-	-	-
Фінансові інвестиції за амортизованою собівартістю	440 508	300 768	260 387
Інвестиційна нерухомість	50	48	45
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку	817	35	-
Відстрочений податковий актив	588	702	685
Основні засоби та нематеріальні активи	39 438	54 590	50 078
Інші активи	25 866	33 419	18 173
Необоротні активи, утримувані для продажу	3 962	-	3 084
Усього активів	1 330 498	1 417 163	1 225 194
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти клієнтів	1 048 824	1 096 620	880 826
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	-	1 413	973
Резерви за зобов'язання	-	518	514
Інші зобов'язання	6 229	8 526	7 496
Усього зобов'язань	1 055 053	1 107 077	893 060
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	200 000	200 000	200 000
Емісійні різниці	39 021	39 012	39 012
Резервні та інші фонди банку	4 247	4 334	6 098
Нерозподілений прибуток/ (непокритий збиток)	32 186	66 740	87 024
Усього власного капіталу	275 445	310 086	332 134
Усього зобов'язань та власного капіталу	1 330 498	1 417 163	1 225 194

Таблиця А.2 – Звіт про прибуток чи збиток та інший сукупний дохід
АТ «МОТОР-БАНК», тис грн

Назва статті	2017 рік	2018 рік	2019 рік
1	2	3	4
Процентні доходи	78 733	144 768	126 153
Процентні витрати	(29 712)	(67 459)	(42 908)
Чистий процентний дохід	49 021	77 309	83 245
Комісійні доходи	28 207	46 817	43 477
Комісійні витрати	(10 849)	(8 686)	(10 361)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій з іноземною валютою	5 174	7 783	7 041
Чистий прибуток / збиток від переоцінки іноземної валюти	1 586	(311)	(1 177)
Доходи (витрати) , які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	(2487)	(106)	-
Доходи (витрати) , які виникають під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	-	104	102
Чисте збільшення (зменшення) резервів під знецінення дебіторської заборгованості	25	(1 149)	1 566
Чисте збільшення (зменшення) резервів під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	-	4 440	4
Чистий прибуток/збиток від припинення визнання фінансових активів, які обліковуються за амортизованою собівартістю	-	(444)	-
Інші операційні доходи	1 064	802	1 395
Адміністративні та інші операційні витрати	(73 683)	(82 849)	(97 412)
Прибуток (збиток) до оподаткування	5 527	43 710	27 880
Витрати на податок на прибуток	(3 790)	(8 437)	(5 832)
Прибуток (збиток) від діяльності, що триває	1 737	35 273	22 048
Інший сукупний дохід	-	-	-
Усього сукупного доходу	1 737	35 273	22 048